

FINAČNÍ KRIZE, POLITICKÁ KRIZE JE ČAS NA ZMĚNU SYSTÉMU!

**JAKOU POTŘEBUJEME
ALTERNATIVU? – STR. 7**

**OBČANSKÁ SPOLEČNOST
SE PROBUDILA – STR. 8**

**ÚSPORNÁ OPATŘENÍ SE OBRACEJÍ
PROTI ŠÉFŮM – STR. 7**

**SOFISMATA NEOLIBERÁLNÍCH
REFOREM – STR. 16**

BRNO BLOKUJE!

REPORT:

▲ Čelo protifašistického průvodu a blokády

Svědkiem nejzávažnějších letošních prvomájových událostí v České republice se stala moravská metropole – Brno zažilo srovnání stovek fašistů, konkrétně tuzemských příznivců a zahraničních spřátelených Dělnické strany sociální spravedlnosti, strany, jež je převtělením soudně zrušené Dělnické strany. Jako protiakce z řad občanské společnosti, která se zde sešla v plné barvitosti nejrůznějších politických a jiných názorových směrů, vznikla iniciativa „Brno blokuje!“, jejímž bezprostředním záměrem bylo zmobilizovat brněnské obyvatele a potažmo občany za účelem vytvoření živé hráze vůči naplánovanému pochodu neonacistů městem. Blokáda, jejímž vytvoření část redakce časopisu Solidarita také skromně přispěla, nakonec, co se počtu zúčastněných týče, několikanásobně převýšila hotovost fašistů, kteří se zde sešli ve stovkách, zatímco blokující občanská společnost čítala tisíce, přičemž početnou součástí – asi o čtyřech stech lidech – byli samotní brněnští Romové, vůči nimž byly směřovány dvě nahlášené fašistické akce přednostně. Třeba přidat, že generační profil účastníků blokády byl úplný a zhlédnout bylo lze i pamětníky, čímž se pozice těm, kteří hodnotí protifašistické akce slovy „extremismus jako extremismus“, opětovně podryla.

Ulicí Celj, jež se nachází v oblasti obývané Romy a sociálně slabými, kteroužto neonacisté mínili původně projít, se občánům shromážděným v blokádě podařilo zahradit a nebýt zásahu těžkooděnců v druhé půli cesty, bývalo by se podařilo dojít až k Muzeu romské kultury, jak zamýšleno, a tak blokovat jakýkoli pochod

neonacistů. Bohužel se po zkušenostech z Nového Bydžova, kde byli obránci romské menšiny policejními složkami podobně ostrakizováni, zatímco příznivcům Vandasovy strany se klesla cesta, opakovaně objevují indicie svědčící ve prospěch názoru, že v řadách strážců zákona a následně na vyšších, ministerských příčkách nacházejí se skrytí sympatizanti DSSS a přílehlých fašistických spolků. Na tuto tušenou skutečnost upozorňoval ve svém projevu před občany vytvářejícími hráz František Kostlán z organizace Romea ještě ve chvíli, kdy nedělní den nebylo završeno a věc byla dosud nerozhodnuta. O to mocněji pak zpětně zapůsobila Kostlánova znepokojující slova na účastníky blokády, kteří se přibližně o dvě hodiny později dozvěděli, že navzdory jejich úsilí policie „odklonila“

pochod neonacistů paralelní ulicí, kde tito mohli provozovat své rasově motivované provokace ještě blíže středu romské čtvrti, zatímco občanská blokáda, nikoli neonacisté (sic!), byla v posledku – těžkooděnci – blokována a byl jí znemožněn pohyb, když Vandasovi přívrženci nerušeně kráčeli vedlejší ulicí... V tu chvíli blokující zaslechl skandovat heslo plné obav: „Máme tam děti!“ Stáli za ním obyvatelé čtvrti, kteří měli zato, že účastí na protifašistické hrázi ji ochrání nejspíše.

Viděno očima účastníka jedné z každoročních blokád Drážďan – kam se při příležitosti březnového výročí spojeneckého bombardování města sjíždějí fašisté z přílehlých regionálních a světových koncín, na což německá a evropská veřejnost tradičně odpovídá několikatisícovými, zpravidla úspěšnými blokádami – ze srovnání s drážďanským předobrazem samozřejmě nevyjde letošní protifašistická blokáda v Brně co do úspěšnosti jako dostatečná odpověď. To můžeme velmi pravděpodobně přičíst na vrub běžnému (českému) bagatelizování fašistické renesance, s níž se i v Česku setkáváme, jež je umocněno sociálním a politickým kontextem – stačí vzpomenout nedávný případ Bátory – kterého neváhal podpořit ani prezidentův poradce – nebo rostoucí četnost rasově motivovaných útoků.

Na internetové TV Solidarita je možné shlédnout originální video, na hlavních stránkách SocSolu pak hledejte fotografie z brněnské blokády.

➔ Lukáš Matoška

▲ Na brněnském „Maliňáku“ paradoxně přihlíželi fašistům busta maršála Malinovského a pamětní deska věnovaná obětem nacismu z řad soudců a pracovníků Nejvyššího soudu

JAKOU POTŘEBUJEME ALTERNATIVU?

Z DOMOVA:

Co se týče korupce, nejedná se jen o český fenomén. Naopak, je to jeden ze základních mechanismů, kterými kapitál za normálních okolností zajišťuje, aby se z parlamentní demokracie nestala skutečná vláda lidu.

Poslanci a státní správa vůbec prý hájí zájmy společnosti jako celku. Každému je však jasné, že se politici každodenně stýkají s těmi, kteří se dostali na své mocenské pozice bez jakýchkoliv voleb – s bankéři, podnikateli, vlastníky médií atd.

Aby se politici cítili těmto lidem zavázání a hájili jejich zájmy místo zájmů voličů, musejí podléhat stejnému snobství a elitářství jako oni. Musí se cítit jako něco lepšího než je obyčejný plebs, který ani sám neví, co je v jeho nejlepším zájmu.

Pak však budou jakožto součást „elity národa“ toužit po podobném životním stylu jaký má vládnoucí třída. Obzvláště na poslance však pohoršená veřejnost soustavně tlačí, aby se jejich platy přespříliš nevzdálily od příjmů lidí, které údajně zastupují.

Zde se otevírá prostor pro systematickou korupci celého zastupitelského systému – ať už nezákonnou, pololegální nebo legální formou. Klasické je tu např. to, že politici pro své zásluhy skončí na extravagantně placených místech soukromých firem.

Na západě to není jiné. Netyká se to jen Berlusconiho. Jde také o Bushova vicepresidenta Cheneyho, který pracoval pro koncern Halliburton a měl vazby i na množství dalších firem. Nebo o ministry financí a šéfy centrální banky z investiční banky Goldman Sachs za Bushe i za Obamy. Z Goldman Sachs pochází mimochodem i bývalý předseda Evropské

komise Prodi a nyní nejžhavější kandidát na šéfa Evropské centrální banky Mario Draghi. Seznam lidí, kteří pendlují mezi vysokými posty v politice a v businessu je takřka nekonečný.

PRIVATIZACE

Bártův business plán dobítí politické moci včetně jeho cynického pojmenování „Věci veřejné“ je tedy spíše ukázkový nežli ojedinělý. Pozoruhodný je pouze tím, že tajné dokumenty byly zveřejněny. Ministr financí za TOP 09 Miroslav Kalousek si sice stěžoval, že jde o „privatizaci veřejné moci soukromou firmou ABL“. Zřejmě mu tu ale vadí jen konkrétní firma, nikoliv privatizace veřejné moci jako taková, kterou svým tržním fundamentalismem sám zdatně podporuje.

Termín privatizace veřejné moci mimochodem není nový. Přišel s ním na konci devadesátých let sociolog Zygmunt Bauman v knize Tekutá modernita. Ten tvrdí, že nyní hrozí pravý opak toho, čemu se říkalo totalitní režim 20. století. Státní a veřejná moc tehdy pohltila vše soukromé, avšak nyní hrozí pravý opak: privatizace státu deregulovaným soukromým kapitálem.

Ve skutečnosti však nejde o protiklady, ale o shodné jevy. My vycházíme z toho, že minulý režim byl státním kapitalismem. V otevřeně nedemokratickém zřízení se může zestatňovat státem, který je v rukou malé menšiny (nikoliv „veřejnosti“), aby vše bylo v moci kapitálu. V parlamentním

zřízení se ke stejnému účelu privatizuje. V obou případech jde o omezování demokracie a kontroly veřejnosti nad společným životem v zájmu úzké mocenské elity.

Tu leží skutečný důvod spěchu při privatizaci na začátku 90. let. Pracující si po dobytí formální demokracie začali troufat mluvit do řízení opravdových center moci – do výroby. Klausova privatizace však zabezpečila trvání „totality“ na pracovištích.

DEMOKRATIZACE

Z této analýzy je zřejmý i půdorys řešení. Potřebujeme radikální zesílení veřejné sféry, radikální zesílení demokratických mechanismů a odbourání privilegií.

Jako první kroky bychom potřebovali radikální snížení platů všech vládních činitelů, poslanců a vysokých ministerských úředníků. Potřebujeme reálnou možnost iniciovat odvolání poslanců ze strany jejich voličů.

Rovněž ale potřebujeme lepší média. Ve „veřejnoprávních“ médiích vládne stejné snobství a elitářství jako ve státní správě a v parlamentu a zprávy podle toho vypadají. A soukromá média jsou samozřejmě v rukou bohatých majitelů a závisí na ještě bohatších inzerentech.

Chtělo by to účinné zastoupení neprilegovaných společenských aktérů ve veřejnoprávním sektoru a mediální zákon, který zohledňuje i zájmy nemilionářů.

SOCIALIZACE

V konečném důsledku však potřebujeme hlavně demokratizaci v celém hospodářství a všech ostatních sférách společenského života. To znamená zrušení formálně soukromého vlastnictví toho, co jsou ve skutečnosti společenské statky. A to nikoliv zestátněním, ale zespolečněním a demokratizací tak, aby všem společenským aktérům, kterých se ten který statek týká, náležel podíl na rozhodnutí o něm.

Mohli bychom se zbavit mnoha aspektů iracionality současného systému, která plyne hlavně z nutnosti malé kapitalistické menšiny bránit svá neoprávněná privilegia proti pracujícím a proti ostatním kapitalistům. Těmi jsou především duplicita a mrhání v konkurenčním boji, přebujelá reklama a hlavně pak obrovské výdaje na systematické deptání pracujících – na „bezpečnostní“ složky, na zbrojení a armádu.

Ve skutečné demokracii bychom místo luxusních terénních vozů vyráběli autobusy a vlaky, místo jachet byty, místo vil v Dubaji či na Bahamách solární panely, místo stíhaček a mezikontinentálních balistických raket školy a nemocnice.

Lepší zajištění zdravotní péče, vzdělání pro všechny, více volného času a méně stresu by zvýšilo potenciál k uspokojení potřeb celé společnosti.

Takovémuto uspořádání společnosti se říkávalo socialismus, než tento termín zdiskreditovali stalinisté svou státní diktaturou.

Socialismus by samozřejmě fungoval jen v celosvětovém měřítku. Ale kapitalismus již scvrknul vzdálenosti mezi různými kouty světa, vytvořil globální ekonomický systém a zároveň uvrhl celou planetu do ekologické, ekonomické, ideologické a politické krize.

Je na nás, jestli dál necháme kapitalisty ničit planetu a naše životy nebo jestli budeme usilovat o systémovou změnu a o autentický socialismus.

Pokud i vy jste přesvědčení o nutnosti společenské přeměny, přidejte se k Socialistické Solidaritě!

PARLAMENTNÍ LEVICE BEZ ODPOVĚDÍ

V programovém dokumentu, který delegátům svého březnového sjezdu a veřejnosti představila ČSSD pod názvem „Sociální demokracie pro 21. století“ se říká, že „ideologií globálního kapitálu je neoliberalismus...termín `individuální svoboda` neoliberální ideologie zneužívá jako zástěrku rostoucího sobectví.“ Ačkoli je útok na neoliberalismus jistě vítanou změnou oproti dřívějšímu tápání, sklouzává do moralizující kritiky. Sobectví (bankéřů, finančníků, spekulantů atd.) může za všechno zlé. Takovéto analýza se tak dopouští morálního kýče, tak rozšířeného v české politice a veřejném prostoru. Místo analýzy systémových příčin např. finanční krize, nástupu neoliberalismu, jeho proměn atd., zůstává u pouhého morálního odsudku. I ve formě manifestu může být přítomna analýza.

Kdyby snad chtěl někdo doufat, že sociální demokracie prošla kouzelnou přeměnou, pokud vydává texty této povahy, bude notně zklamán. Text se na sjezdu projednával v nočních hodinách po volbě předsedy a místopředsedy a drtivá většina delegátů mu nevěnovala velkou pozornost. Nicméně určitý posun v rétorice ČSSD zaznamenat můžeme. Příkladem může být vyjádření Bohuslava Soboty pro Hospodářské noviny z 29.4., ve kterém řekl, že se nebrání případné povolební podpoře ze strany KSČM. Udělal tak první krok

k tomu, co by bylo třeba podpořit a to je vládní angažmá KSČM. Jednak by to ČSSD donutilo nevymlouvat se na nějaké menší středové strany a zadruhé by to komunisty zničilo. Podobnou taktiku měl francouzský socialistický premiér Mitterrand. Ten v 80. letech nechal vzniknout vládu tzv. sjednocené levice, která byla pro Komunistickou stranu Francie smrtící a spolu s pádem minulého režimu ve Východní Evropě definitivně pohřbila její vliv.

Sobotka a ČSSD tu „levicovou“ rétoriku samozřejmě používají pod vlivem rostoucího odporu obyvatel a odborů. Silné zázemí cítí v ProAltu, Cestě a dalších levicových intelektuálech a iniciativách. Tlačit ČSSD právě tímto směrem je důležité, protože jen tak se nejlépe ukážou její vlastní limity jakožto strany, plně integrované do systému. Stačí připomenout společné vládnutí s ODS na pražské radnici nebo Sobotkovi poslanecké náhrady použité na koupi bytu. Vůbec nejde o to pouštět se do výše zmiňovaného morálního kýče a volat na předsedu ČSSD „fůj, krade“. Jen to hezky ukazuje, jak dobře je integrován do systému, ve kterém je tohle možné, byt „nemorální“.

Když už jsme u té zapojenosti do systému, KSČM nestojí ani v nejmenším stranou. Její vládní angažmá by tento náter z části vybudovaný antikomunistickými aktivisty setřel nadobro. A to by bylo jen dobře. Za připomenutí stojí opět pražský magistrát, kde jsou členové kontrolního výboru napojeni přímo na Václava Exnera, místopředsedu Pražské rady KSČM a také neúspěšného „privatizátora“ stranického sídla. Komunisté dobře vědí, že vládní angažmá by pro ně bylo smrtící a že v nostalgickém ghettu je sice smrádek, ale teploučko. Zde mají své jistě.

PROALT JE KLÍČOVÁ PLATFORMA

Proti tomu stojí ProAlt se svou stále se rozrůstající členskou základnou i sítěmi organizací a hnutí, které nabaluje. Nejvýznamnějším spojencem v boji proti Nečasově vládě jsou odbory. Ty úplně poprvé otevřely jednání svého krizového štábu právě zástupcům ProAlt, aby bylo možné koordinovat společný postup. Kromě této organizační role sehrává ProAlt také důležitou roli komunikace určité perspektivy, která překračuje jednu vládu. Dobrou zprávou je, že úvahy o potřeba autentické levicové alternativy nacházejí u některých představitelů odborů ohlas. Tím směrem by se měl dále ubírat ProAlt, protože po pádu Nečasovy vlády přijde úkol mnohem těžší. Bude třeba se zasadit o to, aby ČSSD zrušila veškeré asociální kroky, které zavedla jak Topolánková, tak Nečasova vláda. Navíc budou sociální

demokraté v pokušení s poukazem na „nutnost reformu“ prosazovat podobnou agendu, jakou dnes prosazuje pravice. Dobrým příkladem je Řecko, kde nejsrovnější reformní balíčky předkládá právě sociální demokracie a řecká pravice pro ně odmítá hlasovat.

KRIZE JAKO ŠANCE I NEBEZPEČÍ

Hospodářskou a politickou krizi, ve které se nacházíme, se bude snažit využít ve svůj prospěch krajní pravice. Prvomájový průvod v Brně skončil pro fašisty ponížením a útekem, ačkoli jim policie umožnila realizovat značnou část jejich pochodu. Potvrzuje se, že ve velkých městech není pro příznivce Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS) a přidružených skupin příliš velké publikum. O to nebezpečnější jsou jejich výpravy do menších obcí, jako byla Krupka nebo Nový Bydžov, kde je sociální vyloučení a sociální konflikt vyostřenější, tudíž mohou rasisté získávat snadněji své stoupence.

Krajní pravice tradičně hlásá méně demokracie a prosakování těchto autoritářských názorů můžeme sledovat u různých představitelů mainstreamových stran jako je ODS, KDU-ČSL, VV. Kromě toho hraje krajní pravici do ruky také media, která rozšiřují a upevňují mýtus o zneužívacích dávkách.

Společnost j v pohybu a bude záležet na mnoha faktorech, kam se vydá. Jedním z nich je také existence skutečné antikapitalistické alternativy. Jakožto revoluční socialisté se snažíme o úspěch nejrůznějších hnutí, která se staví proti rasismu a xenofobii, proti škrtům a devastaci životního prostředí. Proto jsme byli v Brně, a proto jsme od začátku členy ProAlt, a pracujeme na jeho růstu.

Jenže je potřeba, aby kromě širokého hnutí proti asociálním útokům vlády existovala také organizace, jejíž perspektiva bude přesahovat rámec současných bojů. Když se dnes podíváme na to, co se ve světě děje a v nedávné minulosti dělo, zjistíme, že jsme na počátku nové éry: éry revolucí. V Severní Africe se během několika týdnů rozšířilo povstání z jedné země do dvou dalších a potom daleko do Afriky a na Blízký Východ. V Řecku už dva roky bojují místní proti diktátu Měnového fondu. Proběhlo zde osm generálních stávek. Znovu a znovu se potvrzuje, že je potřeba mít připravenou organizaci revolucionářů, která bude rychle a pružně reagovat na přichozí krizi. Bude první vyzývat k aktivitě a bude tuto aktivitu pomáhat organizovat tak, aby celé hnutí dosáhlo svých cílů.

→ Thomas Franke, Tomáš Jiřota, Jan Májiček

OBČANSKÁ SPOLEČNOST SE PROBUDILA

Z DOMOVA:

Mám pocit, že je třeba trochu bilancovat. Vývoj demonstrací proti nacionálním radikálům ve mě vyvolává mírný optimismus. Nový Bydžov byl letos první vlaštovkou a v Krupce to pokračovalo. Napjatě jsem očekával, jak to bude vypadat v Brně, a jsem mile překvapen, že došlo na pomyslné lámání chleba. Tak tedy jaké jsou moje postřehy:

NOVÝ BYDŽOV

Demonstranti z řad Romů převládají. Svolávatel původního shromáždění Rom (Já). Místní samospráva srdatě bojuje za to, aby bosohlaví hnědokošílači pochodovali zejména ulic, kde žijí Romové, a bylo jim tak umožněno šířit strach a hlásat pausalizující hesla. V iniciativě Nový Bydžov není sám je sdružena spousta osobností a zástupců organizací a institucí. Příprava, logistika a organizace na místě je však chabá a vše padá na bedra lidí z iniciativy V Ústí neonacisty nechceme a Romea o.s. Lidé z těchto spolků jsou neaktivnější a patří jim zasloužený dík od celé romské komunity v zemi. Policie selhává a používá neadekvátně brutálních donucovacích prostředků. Alternativu odklonu pochodu DSSS a Národního odporu nebere vůbec v potaz. Media informují neobjektivně a padají termíny jako militantní Romové a levicoví aktivisté a anarchisté. Veřejné mínění je tím pádem ovlivněno a je k tomuto fenoménu radikálním extremistům a považuje je za řešitele problému. ČT jako jediná podává objektivní zpravodajství z místa, které však zapadá ve světle tragedie v Japonsku. Hrstka internetových serverů se této události věnuje a informuje občany o skutečnostech z místa demonstrace. Deník Referendum upoutal moji pozornost nejvíce.

Po akci jsem bombardován internetovými bojovníky od klávesnic z řad Romů za to, že jsem vystavil demonstranty ohrožení. Blokovat neonacisty prý nemáme. Měli bychom demonstrativně někde v povzdálí pořádat happening, nebo zalézt do díry, než se to přežene. Posílám tyto lidi do patřičných mezí. Vzkazuji jim, nechtě si vzpomenou na to, že když lidé mlčí, tak je zlo na vzestupu.

PS: Nálady uvnitř romské komunity záhy po akci jsou vystiženy ve dvou slovech: BEZ-MOC a ZOUFALOST

KRUPKA

Demonstranti z řad Romů i nadále převládají, ale již to není taková převaha jako v Novém Bydžově. Svolávatel není Rom. Místní samospráva opět selhává. Vidím kolem sebe spoustu Čechů. Občanská společnost vystrkuje růžky, internetové pozvánky a diskuze o zvěrstvích v Novém Bydžově hýbe lidmi a začínají se přímo angažovat. Problém již není pouze Romové versus neonacisté, nýbrž společnost jako taková versus neonacisté. Iniciativy se ujímají církve, tak jako vždy v dějinách, když bylo útočeno na lidskou důstojnost a křesťanské hodnoty byly v ohrožení. Policie se miní poučit z Nového Bydžova. Tak je mi to sděleno od vrcholných představitelů PČR Krajského ředitelství. Organizují jako člen iniciativy V Ústí neonacisty nechceme. Přípravuji a na místě opět vyvíjím aktivitu. Velice citlivě však informuji přítomné o možné alternativě, které jsem byl přítomen v Bydžově.

„To by si přeci nedovolili, jsou tady ženy a děti, modlíme se, neškodíme jsme nenásilně.“

Církevní hodnostáři jsou tváří v tvář zlu neústupní. Policie opět selhává a mete cestu neonacistům za pomoci taktických výbuš-

nin a několika stovek těžkooděnců. Poučení po Novém Bydžově je jasné... nejdříve koně a až pak dělobuch. Odklon opět nebyl na pořadu dne. Útok na kněze však vyvolal mocnou vlnu nevole. Byl jsem pozván na Velvyslanectví USA do Prahy, abych referoval o události, které jsem byl svědkem. Předložil jsem spoustu důkazních materiálů z místa incidentu. Informoval jsem o náladách, které panují uvnitř romské komunity, a diskutoval několik hodin o možném vývoji. Optimismus mě neopouští a věřím v probuzení občanů.

PS: Nálady uvnitř romské komunity po akci již jsou poněkud odlišné: ZLOST a RADIKÁLNÍ PŘÍSTUP

BRNO

V Brně vznikají mnohé iniciativy občanů. Iniciativa V Brně neonacisty nechceme kontaktuje tu naši ústeckou a probíhá předávání know-how a zkušeností. Kolega M.B. odjíždí týden před akcí do Brna a spolupodílí se na plánování a logistické přípravě. Po návratu je nadšený z toho, že si to konečně žije vlastním životem a že se občanská společnost probouzí. Brňáci jsou prý odhodlaní a velice schopní. K iniciativě Brno blokuje se přidávají významné osobnosti veřejného života. Uvažujeme o tom, že si vezmeme zaslouženou dovolenou a do Brna osobně nepojedeme, jelikož spousta lidí se rozhodla přímo angažovat. Naplňuje nás pocit zadostiučinění. To, co v Novém Bydžově bylo nastartováno, došlo v Brně svého cíle. Policajti odklonili pochod mimo trasu. Odpůrců bylo dvakrát tolik než neonacistů. Místní samospráva vyvíjela snahu ve prospěch všech obyvatel a jde s tím až k Ústavnímu soudu. Jelikož není možné chránit zdraví a bezpečnost obyvatel, když městem legálně pochodují skupiny šířící nenávist a strach. Blokáda je uznána za legitimní způsob projevu občana směrem ke zlu.

PS: Nálady uvnitř romské komunity jsou konečně takové: VÍTĚZSTVÍ a ZADO-STIUČINĚNÍ

Takže se občanská společnost probudila a dala jasně najevo, že neonacista tady pochodovat nebude. Je evidentní, že mnozí jsou nemile překvapeni, ale většina občanů chápe, že DSSS a jejich nohsledi nikdy nic nevyřeší.

➔ Drahomír Radek Horváth, Převzato z webu Romea.cz

VÍTEJTE VE TŘETÍM SVĚTĚ

Z DOMOVA:

Četla jsem články a viděla dokumenty o porušování bezpečnosti práce při používání pesticidů v zemích třetího světa. Bylo mi zle z toho, jak tamní lidé pracují za malé platy, a ještě je ohrožováno jejich zdraví jedovatými látkami, kvůli čemuž trpí příznaky otravy. To, co se děje tam, děje se však i v zemích jako je Česká republika. V rozvojových zemích jsou na tom lidé ale daleko hůře, chudoba je mnohem větší, než u nás, a práva pracovníků jsou daleko hůře vymahatelná. Ovlivnit chování zaměstnavatelů k zaměstnancům, aby byla dodržována práva, např. na ochranné pomůcky, na informovanost o pesticidech, s kterými musí pracovat, atd. v těchto vzdálených zemích je obtížné. Ale pokud jste toho přímo svědky, pokud pracujete ve firmě, kde zaměstnanci nejsou vůbec informováni o tom, jaké pesticidy jsou jim dány, aby je použili, pokud nejsou proškoleni o tom, jak s nimi správně zacházet, jak dodržovat bezpečnost práce a nejsou jim poskytnuty ochranné pomůcky, můžete se přímo ozvat a upozornit na to přímo majitele firmy. Riskujete výpověď, ale buď to, nebo budete mlčet, přihlížet tomu, jak je přímo ohrožováno zdraví ostatních i vaše. A jednoho dne se vám pesticid dostane třeba do očí, bude vám zle protože se ho nadýcháte, nebo zjistíte, že jste vážně nemocní, protože jste byl vystavován nebezpečným účinkům na zdraví z vlivu jedovatých látek obsažených v pesticidech, to ale už bude pozdě.

MLČET, NEBO NE?

Nastoupila jsem do zahradnické firmy Josef Lochmann – Květ. Už to, že mi na pohovor řekli, že budu mít plat 75 Kč na hodinu a potom za tři dny práce, když mi smlouvu dali, tam bylo 49 Kč + odměny, které mohou být různé, mi bylo podezřelé. Také to, že mi řekli, že pokud budu chtít, budou mi dávat část platu na černo, jak to dělají u ostatních zaměstnanců, nebo to, že jestli nechci pra-

covat nějakou dobu bez smlouvy, že bych ještě zůstala na Úřadu práce, mi napovídalo, že v téhle firmě není asi všechno v pořádku. Když jsem měla podepsat smlouvu, bylo tam, že jsem prošla školením o bezpečnosti. Ptala jsem se na něj, ale bylo mi řečeno, že to je o tom, že když někdo seká, měl by používat ochranný štít, to bylo vše. Nicméně, mě nenapadlo, že nedodrží bezpečnost při práci s pesticidy. Když jsem tam však začala pracovat, záhy jsem pochopila, že tam na bezpečnostní pokyny na obalech pesticidů nikdo nedbá. Pracovníci neměli při práci s nimi často ani rukavice. O ochranných brýlích, či respirátoru, aby člověk pesticid nevdechoval, ani nemluvě. Jednou jsem dokonce zaslechla jednu naši nadřízenou, jak někomu říká, že přípravek, který připravovala, není u nás ani povolený. Ptala jsem se jedné zaměstnankyně, jestli se tam dodržuje tzv. Ochranná lhůta (doba od použití pesticidu ve dnech, po kterou se nesmí do porostu, či manipulovat s ošetřenými rostlinami), jen sklopila oči a řekla: „Ne“. Řada zaměstnanců nebyla zahradníky a ani netušila o rizicích spojených s používáním pesticidů a řada z nich tam nepracovala dlouho, protože na zimu tato firma většinu pracovníků propouští. Jednou jsem se ptala jednoho nového zaměstnance, jaká byla práce předešlého dne, protože to jel ještě s naší nadřízenou provádět postřik stromů. Řekl, že to byla hrůza, že musel stříkat tak, aby to na něj vítr nefoukal. Naštěstí měl své sluneční brýle. Ptala jsem se ho, jestli mu ta nadřízená řekla, jakým přípravkem stříká, a jestli mu dala nějaké ochranné pomůcky a jestli mu řekla jak se chránit a jak s ním zacházet a co dělat v případě zasažení, a na to mi řekl, že vůbec ne a neřekla mu ani, jakým pesticidem postřik prováděl. Šla jsem za majitelem firmy s tím, že třeba neví o tom, že zaměstnanci jsou vystavováni rizikům z pesticidů. Zeptala jsem se ho, jestli o tom ví, že nejsou dodržovány bezpečnostní předpisy, a popsala mu,

že zaměstnanci ani neví, s čím zacházejí, nedostávají ochranné pomůcky a nejsou poučeni o rizicích a jak se ji vyvarovat. Vstal a ptal se, jestli jsem odborářka, že se starám o zaměstnance. Chtěl vědět, kdo mi to řekl, že nebyl poučen, jenže ten zaměstnanec o tom nechtěl mluvit a nechtěl, abych ho jmenovala, protože se bál, aby ho nevyhodili. Ani ostatní, s kterými jsem se bavila, mi řekli, že na bezpečnost práce se tam kašle, ale asi nechtěli, abych je jmenovala, tak jsem jejich ani jeho jméno neřekla. Řekl, že pomlouvám, a ptal se, proč se starám o jiné, že do jiných mi nic není. Řekla jsem mu, že porušuje zákon i smlouvu, kde se píše o nárocích na ochranné pomůcky, a že mi vadí, když je ohrožováno zdraví. Potom se tam objevila nadřízená, která s tím zaměstnancem, který postřik stromů prováděl, byla a nepoučila ho o bezpečnosti práce a nedala mu ochranné pomůcky. Ptala jsem se před tím majitelem, proč to neudělala, a ona lhala a tvrdila, že s ním vůbec ten den nebyla a nedávala mu nic stříkat. Neskutečné, ona, dlouholetá známá majitele a naše nadřízená, která by měla dbát na ochranu zdraví zaměstnanců, nestoudně lhala. I když, bylo jasné, že majitele to nezajímá a zdraví zaměstnanců je mu úplně fuk. Neměl vůbec zájem to řešit, to já jsem v jeho očích byla ta špatná, ta co má právo akorát tak mlčet. Řekl, ať si sba- lím věci a jdu, že mě vyhazuje. Ta nadřízená se chovala jako by nic a já se jí ptala, proč lhala, a ona mi stále tvrdila, (i když majitel firmy u toho nebyl), že tam s tím pracovníkem nebyla. I když mě majitel vyhodil, moc nelituji, že jsem se ozvala a hájila právo na ochranu zdraví mého i ostatních zaměstnanců. Předešlý den, kdy jsem pracovala ve skleniku a při zametání prachu, mě začalo podivně škrábat v krku. Kdo ví, jestli tam předešlý den nepožili nějaký ten pesticid.

Ozvat se, když se dějí příkoří, je třeba, i když vás za to vyhodí. Pokud by se ozval každý, majitelé firem by museli dodržovat práva zaměstnanců, protože by nebyl nikdo, kdo by na ně pracoval. Bohužel vysoká nezaměstnanost, která je pro kapitalismus typická, těmto majitelům nahrává, protože se lidé o práci velmi bojí. Co ale bude, když lidé budou mlčet, nechají si vše líbit a nikdo se nikoho nezastane? Jaký bude svět lhotejných, ustrašených lidí? Vrátime se postupně zase k otroctví? Ne, to nesmíme dopustit, musíme proti takovéto společnosti bojovat. Ne kapitalismu!

→ Dana Hladíková

ÚSPORNÁ OPATŘENÍ SE OBRACEJÍ PROTI ŠÉFŮM

ZE ZAHRANIČÍ:

nuta v ulicích i v parlamentu.

Mnoho evropských úředníků, ekonomickým komisařem Olli Rehnem počínaje a francouzskou ministryní financí Christine Lagardeovou konče, hlásají, že pomoc bude něco stát.

Cenou za to bude vážný závazek všech portugalských stran, aby „správně nastavily veřejné finance“ – tedy aby spustily program masivních privatizací a „strukturálních reforem.“ Avšak jednání o této třetí evropské pomoci budou mnohem obtížnější, než v předchozích dvou případech. Jak poznamenal publicista Financial Times Vincent Boland, Portugalsko nebude mít až do voleb 5. června žádnou stabilní vládu a neexistuje shoda v tom, zda přijmout podmínky, které budou s pomocí spojeny.

Evropská komise a Evropská centrální banka si nemůže dovolit být vůči portugalské vládě příliš shovívavá. To by legitimizovalo volání Řecka a Irska po znovuprojednání podmínek evropské pomoci – proti čemuž silně protestuje německá vláda.

Velký ekonomický propad Portugalska by zase zvýšil riziko, že se nákaza krize rozšíří na další oběť, jíž bude s největší pravděpodobností Španělsko. Takový scénář může být pro EU katastrofický, protože Španělsko je mnohem větší ekonomika než Irsko, Řecko, nebo Portugalsko.

Cesta evropských vládnoucích tříd k úsporným opatřením vede přes minová pole.

→ Christakis Georgiou, Ze Socialist Worker přeložil Martin Šaffek

Portugalsko se po Řecku a Irsku stalo třetí zemí EU, která požádala o evropskou pomoc. Portugalská vláda, „hlídačů“ vedena premiérem Josém Socratesem požádala před časem Evropskou komisí o finanční podporu. Je to další znamení toho, že hon za úspornými opatřeními, který probíhá po celé Evropě, se obrací proti svým původcům.

Portugalská žádost přichází jen pár týdnů poté, co státy eurozóny přijali tzv. „Pakt pro euro“ Pakt usnadňuje zemím jako je Německo a Francie vnucovat neo-liberální opatření slabším evropským ekonomikám.

Portugalská vláda požádala o pomoc poté, co došlo k úpadku portugalských vládních obligací, jenž zvýšil cenu úvěrů. Úpadek začal vládním neúspěchem protlačit čtvrtý balíček úsporných opatření skrze parlament a následnou resignací vlády.

Obě tyto události vedli mezi finančními investory k dalším pochybnostem ohledně schopnosti portugalského státu plnit své závazky.

The New York Times napsal, že portugalské banky tlačily na vládu, aby zažádala o pomoc. Na irském a řeckém příkladě je však vidět, že úsilí o úsporná opatření vede slabší ekonomiky spíše do větších problémů, než aby jim pomohla k rychlé obnově.

Uvažme jen, že řecká ekonomika v roce 2011 klesne podle očekávání o tři procenta. Finanční náklady řeckého státu na rok 2012, původně odhadované na 45 miliard eur, byly přehodnoceny na přibližně 110 miliard.

Nedávné prověrky irských bank z konce března zase ukázaly, že banky potřebují, aby je stát již popáté zachránil, neboť jim schází kapitál ve výši asi 24 miliard eur.

POLITICKÁ KRIZE

Jak se dopad úsporných opatření obrací proti vlastní ekonomice, prohlubují se i politické krize. Řecko bylo v posledním roce zasaženo vlnou generálních stávek a poslední volby v Irsku ukázaly velký hněv, jež lidé vůči úsporným opatřením chovají.

Portugalsko není výjimkou. Minulý podzim otrásla zemí generální stávka. Narůstá tlak na sociální demokraty – v současnosti středopravou stranu – aby odmítli poslední kolo úsporných opatření. V tomto kontextu je evropská pomoc příležitostí, jak přinutit portugalské zaměstnance, aby přijali úsporná opatření, která byla odmít-

THYSSENKRUPP: PRÁVO NEBO IMUNITA?

ZE ZAHRANIČÍ:

Nebe nad Turínem bylo v noci mezi 5. a 6. prosincem 2007 ozářeno obrovským požárem: hořela 5. linka oceláren ThyssenKrupp a při požáru zahynulo 7 dělníků. Následné vyšetřování ukázalo, že zásadní význam pro vznik požáru mělo rozhodnutí managementu koncernu ThyssenKrupp v Itálii neinvestovat 800 tisíc eur do nových systémů pro zaručení bezpečnosti práce: turínský závod měl být za několik měsíců zavřen a jeho výroba přesunuta do města Terni (střední Itálie), tudíž investice by nebyla rentabilní.

Státní zástupitelství v Turíně se tak rozhodlo k zásadnímu kroku a 15. ledna 2009 obžalovalo vedení ocelářského koncernu z "omicidio volontario con dolo eventuale" (mírnější forma vraždy), jelikož management vědomě zvýšil možnost vzniku těžkého úrazu či smrti na pracovišti rozhodnutím nerealizovat investici do bezpečnosti práce.

V pátek 15. dubna pak Corte d'Assise (Městský soud) v Turíně vyřkl první rozsudky: šest vysokých manažerů ThyssenKrupp bylo odsouzeno v součtu na 81 let odnětí svobody, a nejvyšší trest dostal generální ředitel koncernu Harald Espenhahn, který by měl strávit 16 let za mřížemi. Celá záležitost má i významnou finanční dohru, jelikož koncern bude muset vyplatit zhruba 20 milionů eur odškodného, a do pravomocného rozsudku nemůže nakládat s 5. linkou turínského závodu v hodnotě circa 100 milionů eur (tato linka má být přesunuta do Terni).

Rozsudky kladně přijala drtivá část veřejnosti s nadějí, že se tím zvýší bezpečnost na pracovišti, která je v Itálii jedna z nejnižších v rámci zemí Evropské Unie. Jak upozornila tisková zpráva odborů Fiom-Cgil, "Rozsudek..... Reakce obžalovaných, kteří pravděpodobně podají odvolání, se nesly v tónu ukřivdnosti: ředitel turínského závodu Raffaele Salerno (odsouzen k 13ti letům odnětí svobody) si postěžoval deníku La Repubblica, že rozsudek byl napsán ještě před samotným procesem a byl zásadně ovlivněn emo-

cemi z úmrtí sedmi jeho zaměstnanců. "Ještě štěstí, že trest smrti byl zrušen, jinak by jste nám ho uložili. Veřejnou popravu na náměstí San Carlo, to jste chtěli", rozhořčeně řekl vysoký manažer směrem k žalobcům.

Nejtvrdší reakce ovšem přišla od samotného koncernu ThyssenKrupp, který odmítl rozsudky a začal vyhrožovat, že potvrzení rozsudků odvolacím soudem by vedlo k omezením investic v Itálii a možná k přesunutí výroby z Itálie do jiné země, kde je právo méně striktní a flexibilnější vůči velkým nadnárodním koncernům. Koncern totiž vydal tiskovou zprávu, ve které upozorňuje, že bude muset podrobně prozkoumat odůvodnění rozsudku a zvážit, zda stále existují podmínky pro zachování výroby v Itálii. Státní zástupitelství a soudy však netvoří nové normy ale jen vymáhají ty stávající, byť v ekonomické prostředí, kde se jejich nedodržování stává čím dál více normou, i to může mít zásadní dopad. Podobně i někteří ekonomičtí komentátoři velkých italských deníků poukázali, že příliš přísné vymáhání práva může podkopat již teď klesající italskou konkurenceschopnost.

Turínské rozsudky pak vyvolaly třenice v největší italské opoziční straně, postkomunistické Demokratické straně (Partito democratico). Jestliže turínský primátor Sergio Chiamparino (člen Demokratické strany) deklaroval potěšení nad rozsudky, reakce v Terni byly velice odlišné. Pro orientaci českým čtenářům stačí uvést, že Demokratická strana (a její předchůdkyně

Komunistická strana Itálie, PCI) vládne Terni a kraji Umbrie nepřetržitě od roku 1945. Primátor Terni Leopoldo de Girolamo a vedení kraje (hejtmankou je Catiuscia Marini) naopak vyjádřili obavy, zda příliš vysoké tresty nebudou mít negativní dopady na nezaměstnanost v kraji, jelikož ThyssenKrupp zaměstnává v Terni desettisíce lidí, vezmeme-li v úvahu i místní subdodavatele ocelářského koncernu.

Turínské rozsudky ukazují na stále větší odklon od demokratického státu. Vysoce postavení ekonomičtí činitelé a komentátoři, významný nadnárodní koncern a (pravděpodobně situací donucení) místní politici tlačí na Odvolací soud a na snížení právní ochrany zaměstnanců, vyhrožují ztrátou pracovních míst, sníženou konkurenceschopností a delokalizací. Právo tak ztrácí jednu ze zásadních demokratických funkcí, neboli ochranu před zvlášť držitelů politické a ekonomické moci. Ba naopak, pokud vezmeme v úvahu přístup k migrantům, k některým etnickým menšinám (např. Romům) či k uživatelům veřejné sociální podpory, právo se stává, nejen v Itálii, čím dál více nástrojem posílení hierarchie ve společnosti a udržení nerovné distribuce moci a bohatství. I díky tomu ThyssenKrupp může požadovat pro svoje manažery faktickou imunitu, aniž by to vyvolalo veřejné pobouření a reakci ze strany odborů a občanské společnosti. Konkurenceschopnost je totiž jen na prvním místě.

→ Jakub Horňáček

PĚKNÁ SRST – UTRPENÍ A SMRT

EKOLOGIE:

Je 21. století a lidé stále zabíjejí živé tvory pro jejich srst, ze které pak vyrábí oblečení. A to i přesto, že je možné vyrábět takové napodobeniny kožešin, které jsou jen těžko k rozeznání od pravých. Zvířata, která mají tu smůlu, že po jejich srsti stále prahne spousta lidí, jsou chována v krutých podmínkách, či jsou krutými způsoby lovena. Každoročně se pro srst zabíjí desítky milionů zvířat.

ČÍNA

Čína je největší světový vývozce kožešin. Lišky, norci, králíci, psi, kočky a další zvířata zde přešlapují a třesou se ve venkovních drátěných klecích, bez přístřeší proti nárazovému dešti. Jsou zde vystavováni mrazivým nocím a spalujícím slunci. Samice zvířat, které se z nešťastného zacházení a intenzivního věznění chovají nepřírodně, se nemají při porodu ani kam schovat a po vrhnutí svá mláďata zabíjejí. Nemoci a zranění tu jsou velmi časté, zvířata trpí úzkostnými stavy a často si žvýkají své vlastní končetiny a vrhají se opakovaně proti mřížím. Před tím, než jsou zvířata stahována z kůže, jsou vyhazována z klecí na zem a tlučena. Tajní vyšetřovatelé ze švýcarské organizace na ochranu zvířat – Swiss Animal Protection/EAST International, zjistili, že mnohá zvířata jsou stále na živu a zoufale se brání, když je pracovníci hází na záda, věší je za nohy, či za ocasy. Když z nich začnou řezat kůži a srst, zvířata se svíjí. Pracovníci dupou po krku a hlavách zvířat, která se až příliš urputně brání na to, aby byl řez hluboký a čistý. Když je jejich srst stažena, jsou jejich lysá a zakrvácená těla hozena na hromadu. Některá zvířata ještě žijí, vydávají rozedrané vzdechy. Srdce některých zvířat bijí 5 až 10 minut po stažení jejich kůže. Jeden vyšetřovatel natočil psíka mývalovitého, staženého z kůže na hromadě mrtvých těl, který měl ještě sílu na to, aby zvedl svou zakrvácenou hlavu a díval se upřeně do kamery. Když vyšetřovatelé zašli na jiný zvířecí trh v jižní Číně, byli zděšeni, když našli psi a kočky, které lidé bili, věšeli a nechávali vykrvácet k smrti. Psi a kočky v malých klecích strádali a byli viditelně vyčerpaní. Některá zvířata byla přepravována několik dní v chatrných drátěných klecích bez jídla a vody. 20 koček bylo v jediné kleci. Kočky a psi měli otevřené rány a některá zvířata uvnitř klecí umírala. Některá zvířata byla apatická, nebo ustrašená a jiná mezi sebou bojovala. Až 800 zvířat bylo v klecích naloženo do

jednoho kamionu. Klece s živými zvířaty se házely z vrchu kamionu dolů na zem o 3 metry níže. Zvířata potom měla roztržené nohy. Mnoho zvířat mělo obojky, což naznačovalo že byli ukradené někomu, kdo je choval. Kožešina z Číny je často záměrně vydávána za kožešinu z jiných druhů zvířat a vyvážena do celého světa, kde se prodává nic netušícím zákazníkům. Čína dováží více než polovinu kožešinových oděvů, které se prodávají v USA. Na stránkách www.peta.org, můžete shlédnout šokující video o utrpení zvířat.

USA

Americká organizace za etické zacházení se zvířaty – Peta, popisuje na svých stránkách, jak jsou klece se zvířaty na farmách často umístovány do velkých, temných, špinavých stájí či stodol, kde čpavek z moči a výkalů zvířat pálí v očích a na plících. Jinde jsou klece vystaveny venku, nechráněné před zimou, deštěm, či vedrem. Zvířata trpí navíc i parazity a nemocemi. Jsou krmena masem, nevhodným pro lidi. Voda je v napáječkách, které v zimě často zamrzají. Peta dále píše, že není žádný federální zákon, který by nařizoval humánní zabíjení zvířat na kožešinových farmách. Metody zabíjení zvířat jsou příšerné. Protože kožešinovým farmářům jde jen o zachování kvality srsti zvířete, používají metody porážky, které zajistí že kožešina zůstane neporušená, avšak pro zvíře to znamená hrozné utrpení. Některá zvířata se probouzí zatímco jsou stahována z kůže. Zvířata jsou zabíjena elektrickým

proudem, který do jejich těla proniká ústy a řitním otvorem. Zavedení elektrického proudu do genitálií považuje za nepříjemné i Americká veterinární asociace, která ve své zprávě píše, že zvířata při vědomí trpí srdeční zástavou. Zvířata jsou také zabíjena trávením strychninem, který způsobuje paralyzování svalů a bolestivé křeče. Jinde zvířatům lámou krk.

EVROPA

Řada evropských států přijala právní předpisy, zpřísnující standardy chovu kožešinových zvířat. Lov zvířat do pastí je v Evropské Unii zakázán. Některé země chov tzv. kožešinových zvířat zakázala. Jsou mezi nimi: Velká Británie (od r. 2003), Chorvatsko (od r. 2007 s 10-ti letým přechodným obdobím), Bosna a Hercegovina (od r. 2008 s 10-ti letým přechodným obdobím), Rakousko (od r. 2004). Ve Švýcarsku mají právní úpravu, která povoluje chov kožešinových zvířat jen za takových podmínek, která platí pro ZOO a proto tam žádné kožešinové farmy nejsou. V Holandsku platí zákaz chovu lišek a činčil a chov norků zde bude ukončen do roku 2024. V Bulharsku platí zákaz chovu divokých zvířat uvedených na seznamu BU Biodiversity Act and CITES, nejsou zde žádné kožešinové farmy a od r. 2006 úřady jejich vznik nepovolují. V Srbsku platí zákaz chovu divokých zvířat ze seznamu CITES v zajetí. V Německu platí od r. 2006 přísnější podmínky chovu, které nařizují do 10-ti let několikanásobně zvětšit klece, které musí být navíc vybaveny pro potřeby zvířat, např. umožnit hrabání, norci

onemocnění, zranění nebo biologických abnormalit projevují často poruchy chování. Projevují se zejména v podobě stereotypních pohybů a sebepoškozujícího chování (stereotypie jsou stále se opakující bezúčelné pohyby, jako např. u norka skákajícího určitou dobu proti stěně klece nebo u lišky běžící v kleci stále dokola). Sebeпоškozující chování se často objevuje např. u norků v podobě poškozování ocasů. Další abnormalitou v chování je např. zraňování či požíráání vlastních mláďat u lišek.

LOV DO PASTÍ

Miliony mývalů, kojetů, vačic, vlků, rysů, nutrií, bobrů, vyder a dalších zvířat, jsou každoročně chytány a zabíjeny lovci pro oděvní průmysl. Existují různé typy pastí: sítě, podvodní pasti, tzv. Conibear, ale nejpoužívanější jsou ocelové čelisti. Ty považuje Americká veterinární asociace za nehumánní. Tato jednoduchá, ale barská past byla zakázána v Evropské unii a řada amerických států neumožňuje její používání na veřejných pozemcích. Chycené zvíře bojuje s nesnesitelnou bolestí, jak se past zařezává do jeho těla, často až na kost. Některá zvířata, zvláště matky, které se zoufale snaží dostat zpět k mláďatům, se pokouší žvýkat, či odtrhnout nohu z pasti, což může trvat hodiny. Další krutou pastí je tzv. Conibear. Podobá se pasti na myši. Tato past drtí krky zvířat, které se několik minut dusí. V pastích nastražených ve vodě zažívají zvířata jako např. ondatry či bobři trýznivé, několikaminutové topení. Často jsou také používány pasti, která ulovená zvířata zvednou do vzduchu, kde visí dokud nezemřou, nebo do doby, kdy je lovec nezabije. Pokud chycená zvířata nezemřou na vykrvácení, infekci, či gangrénu, jsou často zabita dravci, či myslivci. Aby lovci při zabíjení zvířat nepoškodili jejich kožešiny, škrtí je, bijí, nebo udupou k smrti. Každoročně v těchto pastech skončí i zvířata jako psi, kočky, ptáci a ohrožené druhy živočichů. Některé státy mají předpisy nařizující určitou frekvenci kontrol pastí. Např. každých 24 hodin, ale někdy i po týdnu.

TULENI

Celkem je každoročně zabito a staženo z kůže cca 750 000 tuleňů (min. 15 různých druhů), a to hlavně v Kanadě, Grónsku a Namibii. Každoročně dává Kanadská vláda zelenou lovcům k zabíjení tisíců mláďat tuleňů grónských. Během lovu jsou mláďata střílena, nebo ubíjena tyčemi, či tzv. Hakapiky, což jsou těžké obušky zakončené hákem. Tuleni jsou stříleni i z lodí a než se k postřeleným zvířatům lovci dostanou, spousta z nich se dostane do moře, kde pomalu a krutě umírají. Tuleni bývají často nabodnuti na

musí mít k dispozici vodní nádrž ap. Ve Švédsku platí od r. 2001 takové standardy pro chov lišek, které prakticky jejich chov znemožňují a od r. 2000 zde nejsou zaznamenány žádné chovy lišek. V Dánsku byl r. 2009 schválen zákaz chovu lišek, avšak platí 15-ti leté přechodné období pro chovatele, jejichž příjmy jsou tvořeny více než 50 % z chovu lišek, a 8 let pro ty, jejichž příjmy z chovu lišek jsou nižší než 50 %. V Irsku roku 2009 zahrнула tamní vláda do svého programu prosazení zákazu chovu kožešinových zvířat s tříletým přechodným obdobím. V celé EU platí od 31.12. 2008 zákaz obchodu s kočičími a psími kožešinami. V květnu 2009 byl v parlamentu EU schválen zákaz obchodování s výrobky z tuleňů.

ČR

U nás je několik kožešinových farem. Chovají se tu hlavně norci, liška domácí a polární a také činčily. K 31. 12. 2009 bylo v ČR registrováno 17 chovů tzv. kožešinových zvířat. V listopadu 2010 zveřejnila organizace Svoboda zvířat fotografie a videa ze čtyř českých kožešinových farem, které odhalili, že norci a lišky na nich chované, strádají. Svoboda zvířat podala podnět na Krajskou veterinární správu pro Jihomoravský kraj ke kontrole a prošetření podmínek chovu ve třech těchto farmách. „Odpovědi jsme se dočkali koncem roku 2010 s tím, že na farmách je vše v pořádku. Cituji: „Rozměry klecí odpovídají normám, krmení a napájení bez závad. Nemocná zvířata jsou prokazatelně odborně léčena. S výsledky kontrol samozřejmě nejsme spokojeni, považujeme je za nepřijatelné. Nicméně celá věc ukazuje na skutečnost, že naše legislativa, která by měla tato zvířata chránit, rozhodně není dostatečná. Jako jediné možné řešení vidíme v přijetí zákazu chovů tzv. kožešinových zvířat a tyto farmy uzavřít. Stejně jako se tomu stalo v mnoha dalších

evropských zemích.“ řekla Lucie Moravcová, koordinátorka kampaně Proti srsti, kterou Svoboda zvířat organizuje. Je podivné, že podmínky, v kterých jsou chována kožešinová zvířata, nejsou v rozporu se zákonem 332/2008 Sb., O veterinární péči, kde se praví, že chovatel je povinen: „chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav, a předcházet poškození jejich zdraví“. Ve vyhlášce č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování § 11, jsou popsány povolené způsoby zabíjení kožešinových zvířat. Píše se zde mj. o mechanickém přístroji, perforující mozek, jehož projektil proniká do kůry mozkové. O elektrickém usmrcovacím přístroji, který proudem vyvolá zástavu srdce, jehož elektrody se umístí tak, že sevrou mozek a srdce. U lišek při aplikaci elektrod na tlamu a do konečníku je nutná nejméně třísekundová aplikace proudu o průměrné hodnotě 0,3 A. Zabíjet je povoleno i oxidem uhelnatým, činčili přístrojem s chloroformem, či anestetiky. V listopadu 2010 uspořádala Svoboda zvířat na světový den bez kožešin demonstraci za zákaz komerčního velkochovu a listopad vyhlásila jako Měsíc bez kožešin, protože právě v listopadu se zvířata na kožešinových farmách zabíjejí. Zákon zakazující chov v České republice již v parlamentu byl, v roce 2003. „Tenkrát neprošel přes hlasy ODS, která nechtěla omezovat podnikání, a přes komunisty, kteří tvrdili, že to bude rána zasazená českému venkovu,“ řekl Tomáš Popp ze Svobody zvířat.

KOŽEŠINOVÉ FARMY

Zvířata jsou chována v nevyhovujících podmínkách (např. v malých a strohých klecích, které často nemají ani pevné dno), důsledkem čehož se u nich kromě různých

tyče s háky a i při vědomí vlečení přes kry. Mrtvé a umírající tuleně hodí lovci na hromady, kde hnijí, protože neexistuje trh s jejich masem. Tuleni jsou bezmocní, zabíjí se i mladší, než 3 měsíce. Kanadské Ministerstvo rybolovu a oceánů vydalo v r. 1993 Vyhlášku o ochraně mořských savců (Marine Mammals Act) ke kanadskému zákonu o rybolovu, kterou musejí lovci tuleňů dodržovat. Vyhláška stanovuje, jakým způsobem mají být tuleni usmrčovani – jakými prostředky, kde, kdy a kým. Stanovuje např., že lovci tuleňů mohou zvířata usmrčovat jen pomocí hakapiků, pušek a jiných střelných zbraní. Lovci používající hakapiky a obušky, mají zasazovat tuleni opakované údery na čelo, dokud nedojde k rozdrčení lebky. Poté musí provést takzvaný „test mrkacího reflexu“ nebo rukou zkontrolovat, zda je lebka roztržena. Test mrkacího reflexu musejí lovci provést bez odkladu, aby se dříve, než ho začnou stahovat z kůže, ujistili, že tuleň je mrtvý. Lovci tuleňů nesmí nechat tuleně vykrvácet ani je

zaživa stahovat z kůže. I přes vyhlášku se však lovci tuleňů těchto trestných činů dopouštějí. Mnoho vlád vydalo národní zákazy obchodování s výrobky z tuleňů. V r. 2009 hlasovala EU pro ukončení prodeje výrobků z tuleňů. USA v r. 1972 zavedla Zákon o ochraně mořských savců, zakazující dovoz a vývoz veškerých produktů z mořských savců. Senát USA schválil rezoluci 84, vyzývající k okamžitému ukončení zabíjení jednoročních tuleních mláďat.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Chov kožešinových zvířat znamená také zátěž pro životní prostředí. To znečišťují výkaly zvířat, která se vsakují do země a znečišťují povrchové i spodní vody. Výkaly také zhoršují ovzduší, do něhož se uvolňuje čpavek, sloučeniny dusíku a fosforu. Dalším rizikem jsou zkožkovatělá těla zvířat. Kůže se musí chemicky ošetřovat, např. karcinogenním formaldehydem, čpavkem, peroxidem vodíku, vybělovači, atd.. Kožešinové produkty jsou obtížně biologicky rozložitelné. Kožešiny se

transportují někdy i na velké vzdálenosti, do aukčních síní, poté na zpracování a až poté k prodeji. Výroba umělé kožešiny spotřebuje zhruba 60x méně energie. Dalším nebezpečím je možný únik chovaných zvířat do volné přírody, kde je jejich výskyt nepřírozený a kde se z nich stávají konkurenti jiných zvířat. Např. norci, kteří loví chráněné vydry říční.

PETICE

Žijeme v systému, který na první místo staví zisk. Práva a podmínky k životu zvířat jsou v něm pak chápána jako překážka podnikání. Chceme-li tomuto chovu a brutálním praktikám zabránit, musíme proti tomuto systému bojovat. Organizace Svoboda zvířat vydala petici za zákaz chovu tzv. kožešinových zvířat v ČR. Na jejich stránkách www.protisrsti.cz si jí můžete stáhnout, podepsat a sbírat podpisy, které mohou pomoci ukončit bezohledný chov kožešinových zvířat u nás.

➔ Dana Hladíková

TŘÍDY? DNES?

TEORIE:

všechno možné jen ne nějaký aktér historické přeměny společnosti.“¹

Tento názor není nijak neobvyklý, ale podívejme se nejprve na to, jak třídy pojímal Marx.

KLASICKÁ MARXOVA DEFINICE TŘÍD

Marxova teorie tříd neodlučitelně souvisí s teorií výrobních sil (jaké má společnost kapacity k produkci) a výrobních vztahů (za jakým vztahů vlastnictví a distribuce bohatství se produkuje). Sám pojem třídy zde byl již před Marxem a on sám ho převzal především od francouzských historiků období restaurace (Thierryho, Migneta, Thierse, Guizota), kteří líčili boj třídy buržoazie proti třídě feudálů jako zápas o prosazení požadavků měšťanstva. Jak konstatuje Marx v dopise Waydemeyerovi ze dne 5. 3. 1852: „Pokud jde o mne, nepatří mi ani zásluha, že jsem objevil existenci tříd v moderní společnosti, ani zásluha, že jsem objevil jejich vzájemný boj. Buržoazní dějepisci vyličili dávno přede mnou historický vývoj tohoto boje tříd a buržoazní ekonomové ekonomickou anatomii tříd. Můj přínos spočívá jen v tom, že jsem dokázal: 1. že existence tříd je spjata toliko s určitými historickými vývojovými fázemi výroby, 2. že třídní boj vede nutně k diktatuře pro-

V souvislosti dříve s alterglobálními hnutími a nyní s krizí se hovoří o tom, kdo by mohl být nositelem společenské změny. V 60. letech se mluvilo o studentech, poté o rolnících ze zemí Třetího světa. Na přelomu tisíciletí přišli Michael Hardt a Antonio Negri s konceptem multitudy. Ve všech případech se v úvaze o novém nositeli změny předpokládá, že pracující třída, už nebude hrát tak klíčovou roli, protože buď úplně zmizela nebo se zásadně proměnila.

V českém prostředí na tento motiv narazil sociolog Jan Keller. Ve své přednášce Arogance financí Keller říká, že „klasická dělnická třída mizí, část dělníků se uchytila v nižších středních vrstvách, někteří z nich jen za cenu velkého zadlužení. Zbytek propadává do prekariátní práce, někdy mezi vyloučené. Ale dělníci skutečně mizí, ve Francii byli odepsáni už před třiceti lety. Vzniká proletariát služeb, který má úplně jiné vlastnosti než průmyslová dělnická třída. Je to

letariátu, 3. že sama tato diktatura je jen přechodem k zrušení všech tříd a k beztrždní společnosti.²

Jedna z prvních námitek proti koncepci tříd byla otázka míry determinovanosti hodnot a postojů jedinců jejich třídní příslušností. Nabízela se o to více, že oba teoretici zájmu proletariátu pocházeli z buržoazního prostředí. Ve stati Morali- zující kritika a kritizující morálka Marx k tomuto problému píše: „Je velmi dobře možno, že jednotlivá individua nejsou vždy určována třídou, k níž náleží, což je pro třídní boj právě tak málo rozhodující, jako málo byl pro francouzskou revoluci rozhodující přechod některých šlechticů na stranu tiers état.“³

V zásadě však platí, že do velkých skupin v podobě tříd se jednotlivci sdružují tehdy, musejí-li prosazovat své zájmy vůči jiné třídě. Tato nutnost mezi nimi tlumí jejich vzájemné konflikty a sjednocuje je proti zásadnímu nepříteli. Třídní příslušnost, jakmile se tímto způsobem jednou ustavila, krystalizuje v sílu, která vůči jednotlivcům působí jako vnější, sociálně determinující tlak.

Samo objektivní postavení dané v první řadě vztahem k výrobním prostředkům, tedy místem ve výrobních vztazích, vytváří pouze třídu o sobě, jejíž členové si nemusejí být svého postavení vůbec vědomi. Teprve poté, co si uvědomí zájmy, které je spojují a které je staví proti jiné velké skupině lidí, stává se z nich třída pro sebe, která usiluje o to své zájmy společně prosadit. Třída je pro Marxe způsob, jakým se vykořisťování odráží ve struktuře společnosti.

Marxovo rozlišení „třídy o sobě“ a „třídy pro sebe“ vyrůstá z tradice německé klasické filozofie, především z Hegelova rozlišení různých stadií vývoje ducha, jenž postupně přichází sám k sobě a uvědomuje si sám sebe v kontrastu se svým opakem, tedy v kontrastu se svým vlastním produktem, jenž působí proti němu. Kromě tohoto abstraktně filozofického rozměru však má Marxovo rozlišení dvou fází ve vývoji třídy a třídního vědomí velice konkrétní politický rozměr. Umožňuje stanovit bod, ve kterém se z masy lidí pasivně podrobených stejným ekonomickým a sociálním podmínkám stává aktér, schopný tyto podmínky nejen v teorii kriticky odhalit, ale též v sociální realitě změnit.

Marxovo pojetí tříd je výrazně antagonistické, nepředpokládá konverzi zájmů jednotlivých tříd ani jejich integraci do sociálního systému v podobě jakékoliv formy nadtrždní solidarity.

Kromě oněch dvou velkých tříd ale existuje ještě jedna třída. Je jí malo-

buržoazie. Její klasická podoba jakožto vlastníka malého kapitálu, není příliš problematická, protože se vlastně dá chápat jako parazitická na velkém kapitálu, a navíc společensky i ekonomicky rozdělená mezi buržoazii a proletariát.

Právě z této třídy a částečně z klasického proletariátu se oddělila část zaměstnanců, kteří tvoří tzv. bílé límečky. Jejich nástup do pracovního procesu byl doprovázen širší proměnou společnosti, které dostala název postindustriální.

POSTINDUSTRIÁLNÍ SPOLEČNOST

Představa, že žijeme v postindustriální společnosti, je nesmysl. Jedním z lidí, kteří tuto představu formulovali, byl britský sociolog Daniel Bell ve své knize Pří- chod postindustriální společnosti. Tato představa odkazuje k poslednímu stadiu vývoje od tradiční do postindustriální společnosti. V každá z těchto společností se lišila tím, co bychom mohli po marxovsku nazvat výrobními silami. Tradiční společnost byla založena na zemědělství, industriální na moderním průmyslu, postmoderní společnost na službách a na posunu do zboží ekonomiky k ekonomice služeb, ve které hraje teoretická znalost specifickou roli jakožto zdroj technických inovací a formulace politiky. Změny ve společenské struktuře jsou vyčteny z technologických změn. Postindustriální společnost je „znalostní společnost“, v níž mají hlavní slovo profesionálové a technická elita, která prošla vysokými školami. Bell tvrdí, že dnes se v Americe posouváme ze společnosti založené na tržním systému soukromých korporací k takové, ve které budou nejdůležitější ekonomická rozhodnutí činěna na politické úrovni v termínech uvědoměle definovaných „cílů“ a „praktik“.⁴

Bylo by příliš jednoduché posmívat se úvahám, které v sobě odrážejí dobu svého vzniku, tj. 50. a 60. léta, která se nesla ve znamení bezprecedentního ekonomického růstu v západní Evropě. Nicméně Bellovo tvrzení o postindustriální společnosti se stalo novou ortodoxií pro řadu společenských vědců, kteří se ve svých pracích zabývali oddělením vlastnictví od kontroly, následným nástupem manažerské technokracie, fragmentací společenských tříd do shluků přesahující skupinové zájmy a, další Bellova brilantní idea, „koncem ideologie“. Koncepte postindustriální společnosti se dá vnímat jako pokus dát výše uvedeným motivům smysl a podpořit je ekonomickými argumenty.

V období po počátku 70. let zaznamenaly západní země znatelný posun od výroby ke službám, ale to si vyžaduje

mnohem pečlivější analýzu, než jakou produkovali někteří levicoví intelektuálové natěšení na to, že mohou oznámit, že průmyslový proletariát zmizel. Příkladem může být André Gorz a jeho kniha Farewell to the Working Class (Rozloučení se s dělnickou třídou).

Zaprvé, proces „deindustrializace“ se typicky projevoval v poklesu podílu zaměstnaných a výstupů mezi službami a výrobou v neprospěch výroby. Jinými slovy, šlo o relativní změnu, při které se zmenšoval poměr zaměstnanců ve výrobě a nikoli jejich absolutní čísla. Přesun v rámci sektorů z výroby do služeb byl z velké části způsoben značným nárůstem produktivity práce ve výrobním průmyslu, což znamená, že menší množství pracovníků může vyrobit větší množství zboží. Proto jich není potřeba zaměstnávat tolik. Růst produktivity ve službách byl oproti tomu ve Spojených státech mezi roky 1970 – 84 jen 0,8% v komerčním bankovníctví, 0,4% v pohostinství. Vezmeme si další zemi, která je považována za jednu z neúspěšnějších poválečných ekonomik: Japonsko. Zde mezi roky 1964 – 82 klesl podíl služeb na HDP z 51,7% na 48,8% a ve výrobě narostl z 24,1% na 39,9% podílu na HDP. Japonský příklad tak vyvrací obecně zastávanou teorii, že pokles objemu výroby vůči službám je dokladem vyspělosti té které ekonomiky.⁵

Ale i jinak existují dobré důvody pochybnosti, že existuje nějaká nutná tendence, aby služby nahradily výrobu. Nástup bílé elektroniky (pračky, ledničky atd.) v 80. letech vedl k nahrazení služeb zbožím. Vysavače, pračky, myčky vyráběné v továrnách nahradily neplacenou ženskou práci v domácnosti, popřípadě práci domácích služebných. Stejně tak odklon od veřejné dopravy k individuální dopravě v podobě „každý občan jedno auto“ vedl k navýšení prodeje zboží (automobilů) místo nakupování služeb (MHD). A v neposlední řadě je to zábava. Místo nakupování služeb: chození do kina, do divadla, na koncerty atd. se objevují videorekordéry, DVD přehrávače, MP3 atp. Nelze tvrdit, že nikdo už nejedí MHD nebo že nechodí do divadla. Jde však o to, v jakém poměru jsou služby upozaděny výrobou a koupí zboží.

POVAHA „BÍLÝCH LÍMEČKŮ“

Narůstající poměr pracovní síly označované jako „bílé límečky“ či střední třída je často zaměňován, ale samozřejmě se nerovná, rozvoji průmyslu služeb. Průmysl služeb zahrnuje uklízečky v nemocnicích a čističky, stejně jako bankovní úředníky a učitele, pracovníky knihoven atd. Výrobní průmysl zahrnuje obsluhu strojů

stejně jako kancelářské pracovníky v sídlech firem. Bílé límečky v sobě zahrnují tři základní jasně vymežitelné třídní pozice. První z nich jsou „manažerské kapitalisté“, kteří jsou v podstatě příslušníci buržoazie s výplatní páskou. Mají vysoce nadprůměrné příjmy a vykonávají každodenní funkce kapitalistů–vlastníků. Druhou je střední vrstva profesionálů, manažerských a administrativních pracovníků s nějakou vedoucí či řídicí pravomocí. Jejich mzdy se pohybují v průměru od 64 585 Kč u mužů a 39 467 u žen.⁶ Třetí skupinou „bílých límečků“ jsou řadoví úředníci a administrativní pracovníci, jež nejistota jejich zaměstnání, nízké příjmy a naprostá nekontrola nad svým pracovištěm řadí na úroveň naprosto stejnou s manuálními pracujícími.

PRODUKTIVNÍ A NEPRODUKTIVNÍ PRÁCE

Je jasné, že v případě střední třídy půjde o to, kde nakreslíme dělicí linii mezi buržoazií a proletariátem. Kritériem, které by nás mohlo pokoušet, je vymezit pracující třídu na ty, kteří vykonávají produktivní práci. Jednu z definic produktivní práce nám nabízí už Marx: Produktivní práce ze svého postavení v kapitalistické výrobě je námezdní prací, směřovanou za měnící se část kapitálu (neboli za hodnotu své práce), ale navíc produkuje pro kapitalistu nadhodnotu.⁷ Produktivní práce je tak práce, která vytváří nadhodnotu. Neproduktivní práce je taková, která není směřována za kapitál, ale za přímou odměnu.⁸ Rozdíl mezi produktivní a neproduktivní prací je tedy v tom, zda přispívá nebo nepřispívá k dalšímu růstu kapitálu. Příkladem té druhé práce bylo pro Marxe např. různé domácí služebnictvo.

Ačkoli není úplně jasné, jaké jsou pro Marxe důsledky rozdělení produktivní a neproduktivní práce, v souladu s tím, jak postupuje v druhém a třetím svazku Kapitálu, můžeme říci, že produktivní práce by byla jen taková, která by se přímo týkala výroby zboží.

Pokud přijmeme produktivní práci jakožto to, co definuje pracující třídu, tak do kategorie proletariátu budou patřit pouze zaměstnanci zpracovatelského, přepravního a výrobního průmyslu. Takto by se nám pracující třída smrkla na manuálního mužského dělníka 19. století.

To tvrdil např. Nicos Poulantzas, jeden z prvních strukturalistických marxistů, který se jako leninista stal propagátorem eurokomunismu (a tím páde přestal být leninistou). Všichni pracovníci odvádějící neproduktivní práci jako popeláři nebo nemocniční vrátní nepatří k pracující třídě, ale k nové maloburžoazii.⁹ Podle toho by ale jen ve Spojených státech zabíral proletariát 20%, zatímco „nová maloburžoazie“ by měla okolo 70%!¹⁰

Tento přístup ale odporuje postupu, jaký volil Marx v Kapitálu. Zde tvrdil, že mnoho těch, které bychom dnes nazvali bílé límečky, jsou produktivní pracující: „Výrobek se vůbec mění z bezprostředního výrobku individuálního výrobce ve společenský, ve společný výrobek souhrnného dělníka, tj. ve výrobek pracovního personálu, kombinovaného tak, že jeho články jsou blíže nebo dále od bezprostředního působení na pracovní předmět. Proto už sám kooperativní charakter pracovního procesu nevyhnutelně rozšiřuje pojem produktivní práce a jejího nositele, produktivního dělníka. Aby někdo mohl produktivně pracovat, k tomu teď už není nutné, aby přímo přikládal ruku k dílu; stačí, je-li orgánem souhrnného dělníka, vykonává-li některou z jeho podfunkcí.

Původní určení produktivní práce, jak bylo uvedeno výše, odvozené ze samé povahy materiální výroby, zůstává stále v platnosti i pro souhrnného dělníka, branného jako celek. Neplatí však už o každém z jeho článků, branném jednotlivě.“¹¹

Navíc kromě tedy „souhrnného dělníka“ to podle Marxe jsou i jiné části společnosti, které tvoří proletariát. Tak například Marx uvádí zaměstnance v obchodu: „Po jedné stránce je takový obchodní dělník námezdním dělníkem jako každý jiný. Za prvé proto, že se jeho práce kupuje za obchodníkův variabilní kapitál, a ne za peníze vydávané jako důchod, tedy se nekupuje pro osobní služby, nýbrž pro to, aby se zhodnotil kapitál, který se na to zálohuje. Za druhé proto, že hodnota jeho pracovní síly, a tudíž jeho mzda, je jako u všech ostatních námezdních dělníků určena na výrobu a reprodukci jeho specifické pracovní síly, a ne produktem jeho práce.“¹²

Navíc objem nadhodnoty, která je vyprodukovaná jinde, a kterou může obchodní kapitalista získat díky své roli v oběhu zboží, závisí na vykořisťování jeho zaměstnanců, tj. na tom, že pracují déle, než je hodnota reprodukce jejich práce: „Pro jednotlivého obchodníka závisí masa jeho zisku na masě kapitálu, jíž může v tomto procesu použít, a může jí na koupě a prodeje použít tím více, čím větší je neplacená práce jeho zaměstnanců. Funkci, která činí jeho peníze kapitálem, dává obchodní kapitalista většinou vykonávat svým dělníkům. Neplacená práce těchto zaměstnanců sice nevytváří nadhodnotu, ale umožňuje mu, aby si ji přivlastnil, což je pro tento kapitál co do výsledku úplně totéž; tato nezaplacená práce je tedy pro něj zdrojem zisku.“¹³

Blíže současné společnosti přivedl tuto otázku americký analytický marxista a sociolog Erik Olin Wright. Ve své knize *Class, Crisis and the State* tvrdí, že „jak produktivní, tak neproduktivní pracující jsou vykořisťováni; z obou skupin je vymáhána neplacená práce. Jediným rozdílem je to, že v případě produktivní práce odpovídá nezaplacená pracovní doba nadhodnotě; u neproduktivní práce neplacená práce jen redukuje/snižuje náklady kapitalisty o odpovídající část nadhodnoty produkovanou jinde. V obou případech se bude kapitalista snažit udržet sumu na výplatní páse co nejnižší; v obou případech se bude kapitalista snažit zvýšit produktivitu práce tím, že bude nutit své pracující pracovat tvrději; v obou případech bude pracující zbaven kontroly nad svým pracovním procesem. V obou případech je socialismus předpokladem pro ukončení vykořisťování. Z pozice produktivní

a neproduktivní práce v kapitalistických produkčních vztazích se dá těžko rozpoznat, odkud plynou zásadní rozdíly ekonomických zájmů.¹⁴

Pokud přijmeme toto zdůvodnění, tak musíme odmítnout výše zmíněnou úzkou definici proletariátu jakožto složeného jen z produktivních pracujících. Ernest Mandel nabízí následující širokou definici: Určujícím strukturálním rysem proletariátu v Marxově analýze kapitalismu je socioekonomické donucení jednotlivce k tomu, aby prodával svou pracovní sílu. V proletariátu tak nejsou zahrnuti jen manuální průmysloví dělníci, ale i neproduktivní námezdní pracující, kteří jsou podřízeni stejným fundamentálním omezením: nevlastní výrobní prostředky, nemají přímý přístup k prostředkům obživy (půda není v žádném případě volně přístupná) a nemají dost peněz ke koupi prostředků obživy bez více či méně pravidelného prodávání své pracovní síly.¹⁵

Takže i přes změny, ke kterým nepochybně došlo, nelze tvrdit, že by pracující zmizeli a dnes žijeme

jen ve světě služeb s nejakými třídě těžko zařaditelnými zaměstnanci.

TŘÍDNÍ VĚDOMÍ

Neodlučitelnou část úvah o třídách ale tvoří ono na začátku připomenuté rozdělení tříd na ty „o sobě“ a „pro sebe“. Zatímco nám dosavadní analýza ukázala, že pracující třída o sobě je zastoupena v hojném počtu, problém nastává s tím, zda ji můžeme považovat za třídu pro sebe. Tady opět narážíme na mainstreamovou sociologii, která hovoří o stasech, kulturním kapitálu atd. Tyto faktory jsou relevantní do té míry, do jaké v nich lidé uvažují. Právě neexistence třídního vědomí, jakožto vědomí třídy o sobě, vede k tomu, že tato třída není politickým a sociálním aktérem. Kdybychom trochu převrátili známý Marxův výrok, tak je to právě myšlení, které určuje společenské bytí. Zkrátka, pokud se nechováte jako příslušník proletariátu, tak i když jím v objektivním smyslu jste, tj. díky své pozici ve výrobních vztazích, tak politicky jím prostě nejste.

To je moment, který Keller při své kritice tříd nebere v potaz. Jeho pohled na příslušnost ke třídě je statický. Jenže na marxistické koncepci tříd je nejpronikavější právě to, že jsou to kategorie dynamické. Třída pro sebe vzniká až v konfliktu, v momentě, kdy se její příslušníci začínají konfrontovat se svými protivníky.

V České republice se první náznaky takového vědomí teprve rodí, protože minulý režim politickou a organizační nezávislost pracujících naprosto zničil, protože

tehdejší ROH bylo jen převodovou pákou stranické mašinérie.

VĚTŠÍ NEŽ KDY DŘÍVE

Dosud jsme se drželi jen příkladů a čísel z Evropy, USA či Japonska. Pro úplnost pohledu je ale třeba se podívat i na zbytek světa. To představitelé „deindustrializace“ často mlčky přecházejí. Čísla totiž ukazují masivní nárůst výrobního průmyslu v zemích třetího světa. A jedním z důsledků této nové výroby je znatelný nárůst průmyslové pracující třídy v globálním měřítku. Paul Kellogg píše: „Zaměstnanost ve výrobě vzrostla v Turecku mezi roky 1960 a 1982 o 65%, v Egyptě mezi roky 1958 a 1981 o 179%, v Tanzanii mezi roky 1953–81 o 623%, 1970–80 o 212 % v Brazílii a naprosto nevídaně mezi roky 1956–1982 v Jižní Koreji o 2 500% Ve světovém měřítku je to jen mezi roky 1971–1982 nárůst o 14,1%.¹⁶ To, že pracující třída nemizí ani v ČR, potvrzují i čísla z ČSÚ¹⁷: zaměstnanci bez řídicích pracovníků, politiků, soudců a zaměstnavatelů tvoří přibližně 87% pracující populace. Toto číslo je samozřejmě hlavně ilustrativní a dokládá materiální relevanci pojmu „pracující třída“ v českém prostředí.

Vrátit se ke třídě politice tak není opravšování dávno překonaných konceptů, ale znovuosvojení si pojmů, které nám umožní správně se orientovat v dnešní době. Jen za posledních pár let jsme viděli obrovský návrat třídní politiky: osm generálních stávek v Řecku, masové protesty kvůli reformě penzí ve Francii, generální stávka ve Španělsku, pád vlády v Portugalsku, studentské revolty v Británii a Srbsku, největší celostátní odborový protestní pochod v Londýně, masový boj pracujících v americkém Wisconsinu a samozřejmě pokračující arabská revoluce. Ani doma to není o tolik jiné. Zvyšující se aktivita odborů a rostoucí protestní hnutí proti asociální

vládě může znamenat změnu. I proto je důležité umět poměr a povahu sil dobře přecítit.

→ Jan Májiček

¹ Jan Keller: Arogance financí (16.3. 2010) – část 5/9, min 8:02, www.solidarita.tv

² Marx, K., Engels, B.: Spisy 28, Svoboda, Praha 1958, str. 567

³ Marx, K., Engels, B.: Spisy 4, Svoboda, Praha, 1958, str. 317

⁴ Bell, D., The Coming of Post-industrial Society, London, 1974, str. 212, 284, 297–8 atd.

⁵ Callinicos, A.: Against Postmodernism: A Marxist Critique, Polity Press 1989, str. 122–123

⁶ [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/2A0046F4B3/\\$File/w310910A01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/2A0046F4B3/$File/w310910A01.pdf)

⁷ <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1863/theories-surplus-value/cho4.htm>

⁸ <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1863/theories-surplus-value/cho4.htm>

⁹ Poulantzas, N.: Classes in Contemporary Capitalism, Verso, 1978

¹⁰ Wright, Eric Olin: Class, Crisis and the State, Verso 1978, str. 55.

¹¹ <http://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1867/kapital/ch14.htm>

¹² Marx, K.: Kapitál III/1, SNPL, Praha 1955, str. 310–311

¹³ Tamtéž, str. 311–312

¹⁴ Wright, Eric Olin, Class, Crisis and the State, Verso 1978, str. 49–50

¹⁵ Mandel, E.: Interduktion, str. 48, in Marx, K.: Capital, Pinguin, 1990

¹⁶ Citováno podle Callinicos, A.: Against Postmodernism: A Marxist Critique, Polity Press 1989, str. 125

¹⁷ [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/7A00483B85/\\$File/310310103.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/7A00483B85/$File/310310103.pdf)

STÁTNÍ KAPITALISMUS: DĚLNÍCI A VÝROBNÍ PROSTŘEDKY

TEORIE:

Přetiskujeme další kapitolu z analýzy minulého režimu, kterou vypracoval Tony Cliff ve své knize Státní kapitalismus v Rusku.

DĚLNÍCI A VÝROBNÍ PROSTŘEDKY

V Komunistickém manifestu se praví:

V buržoazní společnosti slouží živá práce k akumulaci, tj. k vytváření akumulované práce. V komunistické společnosti slouží akumulovaná práce ke zlepšování, obohacování a podpoře života dělníka.

V buržoazní společnosti takto domínuje minulost nad přítomností, zatímco v komunistické společnosti dominuje současnost nad minulostí. V buržoazní společnosti je kapitál nezávislý a má svou individualitu.

V komunistické společnosti bude akumulace podmíněna potřebami lidí. V kapitalistické společnosti je to naopak akumulace, která určuje rozsah zaměstnanosti a míru mezd - tj. míru spotřeby pracujícího lidu. Dokonce ani pro kapitalistu není hlavním cílem spotřeba, nýbrž akumulace. Ta také dělá kapitalistu kapitalistou. Jak řekl Marx: Akumulace pro akumulaci, výroba pro výrobu: To je vzorec klasické ekonomie, jenž v sobě vyjadřuje historické poslání buržoazie, a který tento proces chápe jako vytváření bohatství. 6.

Protože je dělník ovládnut produktem své práce, proces kapitalistické akumulace určuje, limituje a podkopává spotřebu. Až bude dělník ovládat svůj výrobek, bude komunistická spotřeba určovat akumulaci výrobních prostředků.

V každé společnosti, bez ohledu na výrobní vztahy, vede racionalizace výroby ke zvyšování podílu celkové společenské

práce, která je věnována výrobě výrobních prostředků. To znamená zvyšování míry "akumulace" vzhledem ke spotřebě. Za komunismu bude toto zvyšování míry 'akumulace' oproti míře spotřeby znamenat zároveň i nárůst absolutní výše spotřeby zaměstnanců. Za kapitalismu však, kvůli antagonistickému způsobu distribuce, roste nadhodnota a spolu s tím i míra akumulace, zatímco míra spotřeby mas je tomu podřízena.

Akumulace pro akumulaci za kapitalismu je výsledkem dvou faktorů: Za prvé oddělení dělníků od výrobních prostředků, a za druhé existence konkurence mezi kapitalisty, ať již individuálními, nebo státně monopolními kapitalisty. Socialismus oba tyto aspekty výrobních vztahů ruší. Dělnická kontrola nad výrobou a odstranění státních hranic - to jsou dvě podmínky pro úplné podřízení akumulace spotřebě. Za takovýchto podmínek bude společnost akumulovat proto, aby se zvýšila spotřeba.

Podřízení akumulace spotřebě, zvýšení materiální a kulturní úrovně mas bude zároveň narušovat monopol techniků na "duševní výrobní prostředky", a tím bude zpětně posilovat dělnickou kontrolu nad výrobou.

DISTRIBUČNÍ VZTAHY V PŘECHODNÉM OBDOBÍ

Nejpřesněji a nejstručněji provedl rozbor této otázky Marx ve své Kritice Gothajského programu: Pokud uvažujeme

o komunistické společnosti, nesmíme ji chápat jako společnost, jež se vyvinula na svých vlastních základech, ale naopak - jako společnost, která vzešla ze společnosti kapitalistické. To znamená, že v každém ohledu - ekonomicky, morálně a intelektuálně, má na sobě šrámy staré společnosti, z jejíhož lůna se narodila. V komunistické společnosti získává jednotlivý výrobce od společnosti právě tolik, kolik do ní vložil [po odečtení příspěvků, jež odevzdal v zájmu společnosti jako celku]. To, co tu výrobce společnosti poskytuje, je jeho individuální množství práce.

Společenský pracovní den se skládá ze součtu jednotlivých pracovních hodin všech pracovníků. Individuální pracovní doba jednotlivého výrobce je součástí společenského pracovního dne, jímž se výrobce podílí na společenské výrobě. Výrobce získává od společnosti oprávnění poskytovat takové a takové množství práce (po odečtení práce pro společný fond), a spolu s tímto oprávněním pak získává nárok na určité množství z celkového souhrnu životních prostředků, jehož hodnota odpovídá vykonané práci. Stejné množství práce, které poskytl společnosti v jedné formě, získává zpět ve formě jiné.

Z toho je zřejmé, že v nové společnosti funguje stejný princip jako ten, který se uplatňuje při směně zboží - tj. směna stejných hodnot. Avšak obsah i forma této zákonitosti se mění. V nových podmínkách nemůže nikdo nabídnout více, než vlastní pracovní sílu. Na druhé straně platí, že soukromým majetkem jednotlivce se nemůže stát nic jiného, než spotřební výrobek. Pokud však jde o distribuci mezi jednotlivými výrobci, pak skutečně platí stejný princip jako u zboží výměny, kdy se určité množství práce v jedné formě směňuje za stejné množství práce v jiné formě.

Princip distribuce tak funguje stále na základě buržoazních zákonů, i když princip a praxe už tu nejsou v konfliktu. Je třeba si také uvědomit, že směna hodnot ve zboží výměně existuje pouze v průměru, a nikoli v jednotlivých případech.

Navzdory tomuto pokroku je rovnost stále ještě poznamenaná buržoazními limity. Fakt, že jsou práva výrobců úměrná jejich pracovnímu výkonu, sice zaručuje, že jsou všichni lidé posuzováni podle stejného měřítka - dle jejich práce. Avšak

jeden člověk vykonává fyzickou a druhý duševní práci. Někdo vykoná za stejný čas více práce než jiný, nebo může pracovat delší dobu. Máli práce sloužit jako univerzální kritérium, musíme brát v úvahu také její trvalost a intenzitu. Jinak funkci kritéria ztrácí.

Tento princip je nerovným měřítkem nerovné práce. Neuznává žádné třídní rozdíly, neboť každý člověk je jen dělníkem jako všichni ostatní. Všechny individuální výhody však mlčky uznává za přirozenou výsadu a v tomto smyslu je nový princip nerovný jako všechny ostatní. Rovnost, již ze své podstaty, musí spočívat v nastolení rovných podmínek pro všechny. Rovnost pak musí být měřena stejným kritériem. Avšak to je rovné jen z určitého úhlu pohledu. V našem případě se na lidi nahlíží jen jako na dělníky a všechno ostatní se ignoruje. Např. to, že jeden dělník je ženatý a jiný není, jeden má více dětí než druhý a tak dále a tak dále. Bude-li potřeba odpovídat jen pracovnímu výkonu, povede to k tomu, že někteří získají více

než jiní, jeden bude bohatší než druhý atd. Aby se těmto vadám předešlo, muselo by být místo rovného práva uplatněno právo nerovné.

Tyto nedostatky jsou však nevyhnutelné v první fázi komunistické společnosti, neboť tehdy ještě společnost trpí nedostatky kapitalistické společnosti. Rovnost nemůže být nikdy vyšší než jak to odpovídá ekonomické struktuře společnosti. Tím je také předurčen kulturní rozvoj společnosti.

Ve vyšší fázi komunistické společnosti, kdy bude překonána otrocká podřízenost jednotlivce dělbě práci, a tím i protiklad mezi duševní a fyzickou prací, již práce nebude jen činností nutnou k životu, ale stane se základní potřebou života. Až po velkém rozvoji výrobních sil spolu s všestranným rozvojem jednotlivců, kdy se rozvine spolupráce a zvýší se bohatství společnosti - teprve poté bude možné zcela opustit úzký horizont buržoasních zákonitostí a společnost si může napsat na transparenty: „Každý podle svých schop-

ností, každému podle jeho potřeb.“

I když se jednotliví dělníci od sebe liší v dovednostech, v potřebách, svými rodinami, atd., v jedné věci si musí být zcela rovni - aby stejné množství práce, kterou jednotlivý pracovník poskytuje společnosti v jedné formě mohl přijmout zpět v jiné formě - ve vlastnictví výrobních prostředků. Nárůst produkce a zvýšení množství výrobních prostředků které patří celé společnosti (jsou vlastněny rovným dílem všemi dělníky), bude postupně podkopávat princip směny hodnot v distribuci produktů. Tím se bude postupně zvyšovat rovnost mezi lidmi. Buržoazní princip přechodného období tak má v sobě vlastní negaci.

Od chvíle, kdy je nastolena dělnická kontrola nad výrobními prostředky, začíná buržoazní rovnost, v rámci níž získává dělník životní prostředky podle odvedené práce, odumírat.

→ Tony Cliff, Přeložil Vítězslav Lamač

SOFISMATA NEOLIBERÁLNÍCH REFORM

HNUTÍ SOFISTŮ VE STAROVĚKU A JEHO REFORMNÍ NÁSLEDVNÍCI DNES

ESEJ:

Ministerstvo školství v čele s ministrem Dobešem představilo ve svém Návrhu zákona o vysokých školách několik inovací: v rámci snahy o zefektivnění a optimalizaci výuky plánuje zavést dvouleté studijní programy – jakési předstupně bakalářského studia. Ty by byly prakticky orientovány na výkon budoucí profese a program by odpovídal přibližně dnešní náplni vyšších odborných škol. Stejně jako malé – zkrácené bakalářské studium, cestou k „vysokoškolskému titulu snadno a rychle“ by se mohlo stát také malé – rovněž o rok zkrácené – navazující studium magisterské určené pro středoškoláky s praxí v oboru bez nutnosti předtím absolvovat studium bakalářské. Nejambiciózněji zní však plán ministra Dobeše zavádět na vysokých školách takzvané „malé doktoráty“ (PhDr), k jejichž získání by postačovalo bakalářské vzdělání a praxe. Plánované změny následují několikaletý evropský trend v reformách vysokoškolského vzdělávání, který odstartovala Bolognská deklarace z roku 1999 zavedením údajně transparentnější třístupňové struktury vysokoškolského studia (bakalářské – magisterské – doktorské studium) umožňující snazší pohyb studentů na evropských univerzitách v rámci stáží, unifikovaný kreditní systém,

snažší přístup k celoživotnímu vzdělávání a celkové srovnávání kvalit univerzit napříč státy EU.

Konrad Liessmann ve své *Teorii nevzdělanosti* odkrývá hlubší motivace těchto masových reform, jež se s železnou pravidelností zvrhávají a řetězí jen v další reformy již prosazených, ale nefunkčních reform, protože kdyby se skutečně podařilo evropské školství jednou provždy úspěšně reformovat, reformovat by již nebylo co. A právě to je stav, jenž v době samoučelných „reform pro reformy“, z nichž přitéká tolik kapitálu do soukromých poradenských firem, bank a ratingových agentur, které vysoké školy hodnotí a srovnávají jejich vzájemnou evropskou konkurenceschopnost, není žádoucí. Degradace univerzity, která je ve svém původním významu společenstvím učitelů a žáků, prostorem pro diskuzi, vědu, výzkum a kultivaci ducha, se stává masovým trendem, jehož výsledkem je podle Liessmanna pohrdání vzděláním ve společnosti, jež proklamuje vědění a vzdělání jako svůj konstituující hodnotový prvek. Z univerzit se stávají výuková centra, ze studijních programů placené rychlokurzy, to platí v případě současného Návrhu zákona o vysokých školách minis-

tra Dobeše bez nadsázky: ani odstrašující příklad kauzy na plzeňských právech neotřásl reformátory, kteří se po vyhraných volbách rychle pustili do práce (reformy jsou kroky v mnoha případech nevratnými a čím rychleji jsou prosazeny, tím lépe).

Stejně jako v případě korupce, na jejímž potírání nejzkorumpovanější politická strana Věci veřejné postavila svůj program, objevují se i v reformních proklamacích o vysokých školách sofismata, nad kterými zůstává rozum stát. Reformní sociolog Petr Matějů, který se již jedenáct let snaží v české politice prosadit školné, argumentoval, jak uvádí Jan Keller ve svém článku *Deset důvodů proč nezavádět školné*, v roce 2000 pro nutnost zavedení školného rozsahem korupce na vysokých školách, která při přijímacím řízení diskvalifikuje především uchazeče z chudších rodin. Sociální rovnost argumentuje i nyní – pro sociálně slabší studenty bude údajně znamenat zavedení školného zvýšení šancí na vystudování vysoké školy. Je-li základem tohoto argumentu fakt, že ministerstvo plánuje chudší studenty průběžně dotovat odloženým školným a zapůjčené peníze od nich vybírat v okamžiku, kdy jejich plat přesáhne průměrný plat v ČR, potom se nabízí otázka, jakou motivací

bude pro uchazeče s vidinou celoživotního zadlužení na vysokou školu vůbec chodit. Pokud se pro to rozhodnou, jistě nebudou svým studiem naplňovat humanitní ideu univerzity osvícenského typu tak, jak ji definoval Humboldt, ale budou se ji snažit vystudovat co nejrychleji a jako zákazníci platící za nabízenou službu budou také od školy-firmy očekávat hladký průběh rychlokurzu.

Situace, v níž se ocitáme, je skutečně potvrzením Adornova a Horkheimerova pojetí dialektiky osvícenství – jeho zvratu ve svůj opak. Reformní snahy si nezdají s budovatelskými proklamacemi, ale právě o to jsou reakčnější, nabízí se zde srovnání současného trendu s trendem daleko starším než je evropská idea univerzity, se starověkým sofistickým hnutím. Stav řecké demokracie v 5. stol. př.n.l. lze přibližně přirovnat ke stavu české demokracie dnes: po vítězství v první fázi řecko-perských válek přichází ekonomická konjunktura Athén, společnost se prudce demokratičuje a spolu s rostoucím zájmem athénských občanů o veřejné dění, na němž se má každý právo a povinnost podílet, roste i zájem o specializované kurzy „celoživotního vzdělávání“ nabízené potulnými sofisty, kteří za poplatek poskytují vzdělání ve všech myslitelných vědách snadno a rychle. Vyhledávány jsou především rychlokurzy řečnictví, protože právě ty zajišťují svým absolventům úspěch na sněmech a politický vliv. Jak uvádí Vladimír Groh ve své studii *Sofistické hnutí ve starověku* z roku 1927: „Ukázalo se co nejzřetelněji, že i politika a státnictví vyžaduje krom dobré vůle a obětavosti, ještě i jakési vnější obratnosti a dovednosti, kterou si musel osvojit ten, kdo chtěl dojít úspěchu. Ale ukázalo se dále, že u mnohohlavého demu platí tato vnější dovednost často mnohem více, než sebe upřímnější oddanost vnitřní. Konec konců se uplatnili ti, kdož obratným způsobem a vhodnou řečí dovedli mít většinu na své straně.“² Nej kvalitnější a nejdražší sofistické kurzy byly vyhrazeny bohaté vrstvě, která si je mohla dovolit, a motivace k jejich navštěvování byly buďto čistě utilitární nebo je bohatí vyhledávali ze zvědavosti a ve snaze zvýšit svou společenskou prestiž. Učit se u sofistů byla v Athénách móda. S rostoucí demokratické společnosti (v athénské polis např. neexistovala instituce prezidenta, lid měl v rukou moc zákonodárnou i výkonnou, úředníci byli voleni na krátkou dobu a neustále se střídali) degradovalo paradoxně vzdělání na obecně dosažitelný nástroj k nenápadnému zajištění politického vlivu. Z demokracie tedy vyrůstal prostředek jejího vlastního popření. Sofistické marketingové strategie byly dobře pro-

PARTY of Private SCHOOLS

SOUBOJ ŠKOL V POČTU VYPITÝCH DRINKŮ

Bankovní institut, Cevro Institut, MUP, UJAK, Unicorn College, VŠFS, VŠMIE, Vysoká škola cestovního ruchu, hotelnictví a lázeňství, Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů

welcome drink | modelky ve spodním prádle | airbrush | zlevněné drinky | soutěže | hostesky Shock a Marlboro | dárky od společnosti Styx a další...

4. 5. 2011 **VENUE CLUB** VSTUP 90 Kč

EX KOSTEL – MICHALSKÁ 29, PRAHA 1

facebook

VENUE music club

fajnradio SHOCK! Money Plus

myšlené: sofista byl především absolutně mobilní, jeho škola nikde trvale nesídlila, nybrž stále cestoval mezi různými řeckými obcemi a koloniemi, aby zákazníkům nezevšedněl (v tom se podobali současnému evropskému ideálu univerzitní mobility). Vstup do sofistické školy připomíná tajné iniciace, sofisty stále obklopovala tajemná mysteriózní aura. Často byli skutečně jen šarlatány, jindy vyučovali velmi dovedně sofistické argumentaci, která měla za cíl soupeře zcela zmást a přemoci v diskuzi za každou cenu, dokázat že „pravda je lež a lež je pravda“, uhájit tvrzení, které se na první pohled zdálo neuvěřitelné.

Aristofanes ve své komedii *Oblaky* brilantně paroduje sofistické hnutí, formu sofistické argumentace, způsob vzdělávání i obsahy sofistických rozprav. Jediná nevýhoda komedie je, že ztělesněním sofistických nešvarů je zde Aristofanův současník a athénský spoluobčan Sókra-

tes, v němž Aristofanes nerozpoznal kritiku a překonavatele sofistiky – tuto rehabilitaci musel provést až Platón ve svých dialozích.³ V *Oblacích* je sofistická škola představena jako prostředek, od něhož si hlavní hrdina Strepsiadés slibuje získání jisté metody – know how, která by mu umožnila rozdrtit u soudu a v diskuzi věřitele a vyřešit tak zadlužení, do kterého ho přivedl jeho lehkomyšlný syn Feidippidés. Ve škole však neuspěje, protože pro celoživotní vzdělání není dostatečně bystrý a flexibilní, a pošle tedy místo sebe studovat syna. Ten se však vlivem sofistického relativismu a nihilismu zvrhne a po návratu si nevadí bohů ani rodičů. Teprve, když syn otce zbije a pomocí obratné eristické dialektiky mu vysvětlí, že je vlastně v právu, nazře Strepsiadés v plné šíři své pochybení, zadlužen je po zkušenosti se sofisty ještě víc a moralistní závěr napomíná jak před zaváděním nových bohů a kazení

mládeže, za něž byl odsouzen Sokrates, tak před sofistickou obecně:

STREPSIADÉS:

*Tam je přec škola moudrých, myslírna.
Tam bydlí lidé, kteří přesvědčí
svou řečí, že je nebe podobné
poklopu, kterým přikrýváme uhlí.
Ten poklop prý je kolem nás a my
jsme uhlí podle jejich moudrosti.
Ti lidé učí, když jim zaplatíš,
jak slovy lež i pravdu porazit.*

FEIDIPPIDÉS: A kdo to je?

STREPSIADÉS: *Já neznám jejich jméno,
jsou jemní, krásní, dobří mudrci.*

FEIDIPPIDÉS: *Ach fuj, ty lumpy, ty já znám.
Ty tlučhuby,
ty bledé bosonohé lenochy,
k nimž patří Sókratés a Chairefón.*

STREPSIADÉS: *Fuj, ticho, nemluv dětské hlouposti!
A chceš-li dále jísti otcův chléb,
jen se k nim dej a zanech jezdeckví!*

FEIDIPPIDÉS: *Za žádnou cenu, i kdybys mi
dal,
třebas na lanýži bažanty.*

STREPSIADÉS: *Jdi, prosím, jdi, ty pacholíku
můj,
choď do té školy.*

FEIDIPPIDÉS: *Co tam pochyťm?*

STREPSIADÉS: *Prý učí dokazovat obojí,
ať je to správné nebo nesprávné.
A praví, že tím správným jde i lež
a podvod přivést snadno k triumfu.
A až se naučíš těm podfukům
z těch všech dluhů, co jsi nadělal,
nevrátím ani halíř nikomu.⁴*

Nelze-li zcela srovnávat athénskou polis, pokud jde o míru zájmu o veřejné dění a občanskou angažovanost, s dneškem, je však srovnání na místě, pokud jde o všeobecnou noetickou skepsi a relativismus. Projevem rezignace na možnost věci poznat v celku a porozumět světu se dnes stává snaha o instrumentalizaci vzdělávání a jeho specializovanost. Od kosmologických ambicí presokratiků se Řekové posunuli k sofistickým rychlokurzům, které (podobně lišácky jako dnešní vzdělávací instituce) slibovaly nemožné: komplexní přehled o čemkoliv snadno a rychle. Ministr Dobeš tak svými rozsáhlými plány nečiní pouze krok zpět před socialistické školství, které poskytovalo vzdělání kádrově vybraným zdarma, ale dokonce, jak

by řekl Liessmann, vrací se zpět daleko před Francouzskou revoluci a ideály osvícenství a humanistické Humboldtovy univerzity. Ministr Dobeš nedělá nic jiného, než že transformuje kvalitní instituce s tradicí v sofistické rychlokurzy, které se ve starověku často konaly přímo v domech nejzámožnějších občanů a byly záležitostí společenské smetánky, pod záminkou širší dostupnosti a demokratizace vzdělání pro každého. Posledním záchvěvem a zároveň výsměchem welfare principu je zde dlohodobá, možná i doživotní půjčka a odstupňování výše školného v závislosti na příslušnosti k určité sociální vrstvě: zatímco Sokrates si v dialogu *Kratylos* stěžuje, že nemohl navštěvovat přednášky slavného sofisty Prodika, jelikož na to neměl peníze a jeho vzdělání je tedy chatrnější, dnes bude vzdělání přístupné každému, kdo bude ochoten se zadlužit a rychle vystudovat.⁵

Čím byla v Athénách eristická dialektika a rétorické cvičení umožňující přesvědčit dav za pomoci chybných argumentů obsahujících logické chyby, tím jsou dnes masové předvolební mediální kampaně.

Pokud umění podobné trendy reflektuje kriticky, riskuje chybu. Té se dopustil Aristofanés, když nebyl schopen odlišit Sókrata – který celý život, alespoň jak nám tvrdí Platón, zasvětil boji se sofisty – od samotných sofistů. Události a témata vzbuzující veřejný zájem neumožňují aktuální objektivní posouzení, také věcný obsah – který je blízký Marxovu pojetí ideologie (falešného vědomí) –, o němž hovoří Walter Benjamin, rozpoznatelně vyvstává v díle až s odstupem, což je pro Benjamina předstupně k poznání obsahu pravdivostního. Podobně jako v případě Aristofanovy komedie, byť s opačným znaménkem, to dopadlo se scénickým čtením záznamu s Kristýnou Kočí, který herci v Divadle Rubín nastudovali nedávno v rekordní rychlosti, dokud bylo téma zajímavé a aktuální. Po představení zpovídali televizní reportéři ve vyprodaném sále také Kateřinu Klasnovou a Karolínu Peake, které beze studu nadšeně přiznaly, že se skvěle bavily hloupostí své bývalé stranické kolegyně, tak autenticky ztvárněné Barborou Polákovou, jako by zapomněly, že to byla právě jejich strana, která Kristýnu Kočí do pozice předsedkyně poslaneckého klubu vynesla, nehledě na Bártovy praktiky. Umění ve věku nevzdělanosti je ještě citlivěji náchylné ke zneužití a poplatnosti, když chce být nezávislé a kritické – v tom je tragika Aristofanova pochybení, na jejímž konci je Sokratovo odsouzení k smrti. S tím rozdílem, že dnes již málokteré umělecké dílo vyvolá tak silný veřejný zájem jako oblíbená a všemi navštěvovaná představení v amfiteátrech.

Období athénské demokracie bylo, jak uvádí Vladimír Groh, obdobím duševního chaosu, v němž se uplatňoval krajní individualismus do té míry, že nemohl než „vésti k vážnému ohrožení všech základů pospolitého bytí (...) k rozvratu státu a obce i mravního života“, a sofistické hnutí je podle něj především „svědectvím velké krize, v níž se octl myšlenkový svět řecký ve svém nejdemokratičtějším státě“, což svádí k nejrozumnějším dějinným paralelám vedeným k dnešku, kterým ostatně nevyhýbá ani sám dr. Groh v roce 1927.

Jak si však lze vážit filosofie, která se dovolává ekonomie? ptá se Liessmann. Také Feidippidés se odhodlá jít do sofistické školy, aby se tam naučil „všem podfukům“ a oklamal věřitele. Reformní projevy už ani nepředstírají, že o co zde skutečně jde, je vzdělání a vědění: stačí si prolistovat cvičné Sciotesty, které dostávají děti v páté třídě, aby se mohly připravovat na přijímací zkoušky a snaže konkurovat svým vrstevníkům. Proto na závěr uvádím příklad z letošního testu studijních předpokladů, který již ponechávám bez komentáře. Za každou špatnou odpověď se jeden bod odečítá, za každou správnou se jeden přičte:

Přivedl jeden otec svého syna k filozofu Aristippovi, aby ho učil vědám. Divil se však, že za to chce moc peněz.

“Tolik? Za to bych si mohl koupit osla!”

“Tak si ho kup,” dodal filozof. “A budeš mít doma dva.”

Které z následujících tvrzení nejlépe vystihuje hlavní myšlenku uvedeného textu?

- a) Lidé by si měli dobře spočítat náklady na vzdělání.
- b) Vzdělání nelze zaplatit žádnými penězi.
- c) Kdo nechce investovat do vzdělání, je hlupák.
- d) Bez peněz nelze dosáhnout vzdělání.

Správné řešení úlohy hledejte v příštím čísle.

Citované zdroje:

ARISTOFANES. *Oblaka*. Čs. divadelní a lit. jednatelství, Praha 1954.

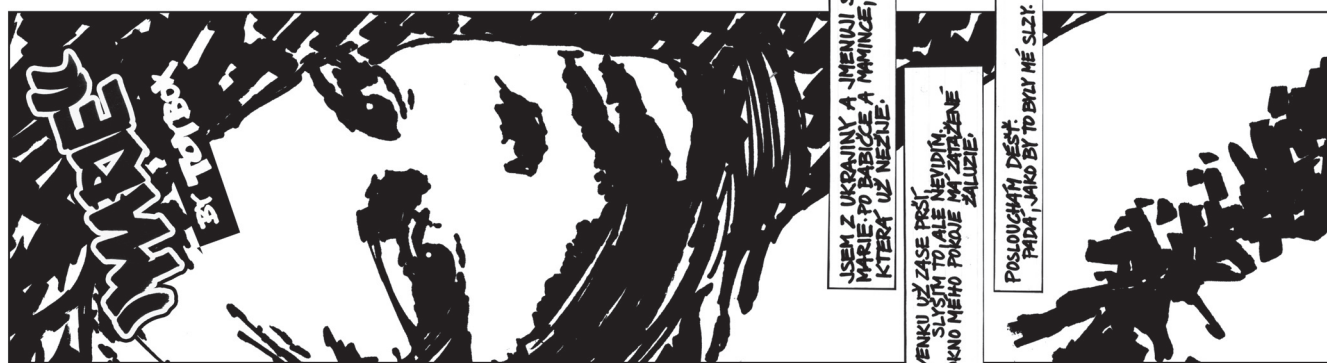
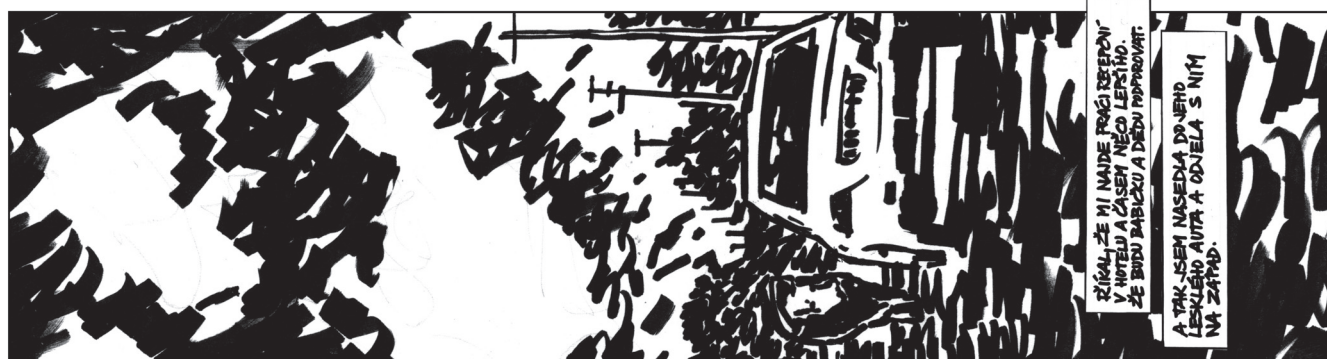
GRAESSER, Andreas. *Řecká filosofie klasického období*. Oikoiymen, Praha 2000.

GROH, Vladimír. *Sofistické hnutí ve starověku*. Bohuslav Hendrich, Praha 1927.

KELLER, Jan. *Deset důvodů proč nezavádět školné*. <http://blisty.cz/art/53033.html>

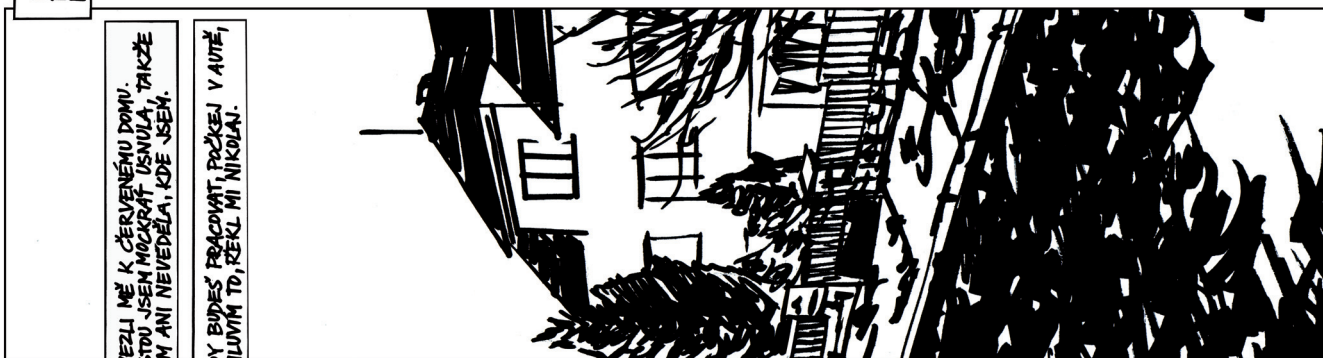
LISSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění*. Academia, Praha 2008.

→ Kateřina Krejčová

PAK NĚKOMU TELEFONOVAL. PO CHVÍLI
PŘIJEL DALŠÍ MUŽ. NIKOLAJVI DAL
NĚJAKÉ PENÍZE.

DONĚZLI MĚ K ČERVENÉMU DOMU.
CESTOU JSEM MOC KRÁT USNULA, TAKŽE
JSEM ANI NEVEDELA, KDE JSEM.

TADY BUDEŠ PRACOVAT, POČKEJ V AUTĚ,
DOMLUVIM TO, REKL MI NIKOLAJ.

LÍBIL SE MI ZE VŠECH NEJMÍN. MĚL
ZBOŽAVE VLASY A DIVNÝ, ZLÝ ÚSMĚV.
CELOU CESTU SE NA MNE SKORO
NEPODÍVAL.

MICHAIL MĚ PŘEVEZL PŘES HRANICE
A PŘEDAL NIKOLAJVI. BYL TO NAPŮL
ČECH, JEHO MAMINKA BYLA RUSKA.

KOSTA SI ODE MNE PŮČIL VŠECHNY
DOKLADY. PŘY ZAHĚDÍ VŠECHNO,
CO BUDE TREBA.

PŘED HRANICEMI MĚ PŘEDAL MI-
CHAILovi. TEN UŽ SE MI MOC
NELÍBIL. BYL VELIKÝ A TLUSTÝ –
VYTRPĚL JAKO BÝVALÝ VOJÁK.

RAŇO SI MĚ ZAVOLAL DALŠÍ MUŽ, MANITEL,
TAKE ČECH. ŘEKL JEN TO, ŽE TĚ PRO
NĚJ BUDU PRACOVAT. ŽE ZA MĚ ZAPLATIL
A TĚ MU DŮJÍM...

ZA VYŘÍZENÍ POBYTU, ZA CESTU, ZA
NOCLEH...

CO SE STALO PODÍM SI SKORO NEPAMATUJI.
VÍM JEN, ŽE RAŇO MĚ BOLELO CELE TĚLO.
TEKLA MI KREV...

ZAČALA JSEM KRÁČET A PROSIT, ABY
MĚ PUSTILI. ZBILI MĚ.

VZAL MĚ VELKÝ CHLAP V ČERNÉM
OBLEKU A TAHNUL DOVNITŘ DO DOMU.

TEHDY MI TO DOŠLO. TY PENÍŽE -
PLATIL ZA MĚ. -
PRODAL MĚ.

CHTĚLA JSEM UTĚCT, ALE NEŠLO TO,
AUTO BYLO ZAMČENÉ. VEDELA JSEM,
ŽE JE ZLE.

Komiks "Maire", story, ilustrace: TOY BOX, toy.b.ox@seznam.cz

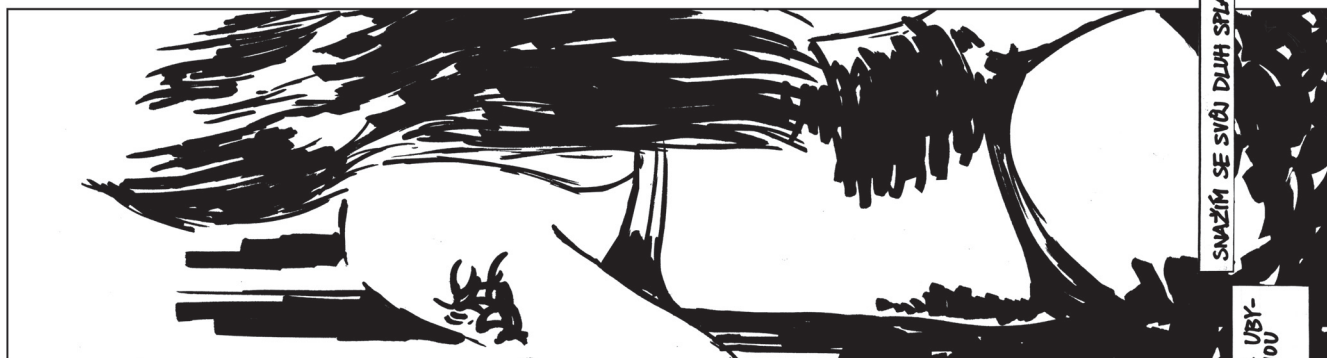

PRÁCI REZERVOJÍ, ALE UŽ NEMÁJÍ, A TAK
BUDU MUSET DĚLAT SPOLČENÍCI.
VŠIMLA JSEM SI, ŽE JE OZBROJENÝ.

OD TĚ DOBY PRO NĚ PRACUJI. NESMÍM
SI VYBÍRAT. NESMÍM PLATIT.

DLUŽÍM JIM VELKÉ PENÍŽE ZA UBY-
TOVÁNÍ, ZA TO, ŽE NIC NEŘEKNOU
POLICII, ZA JIDLO.

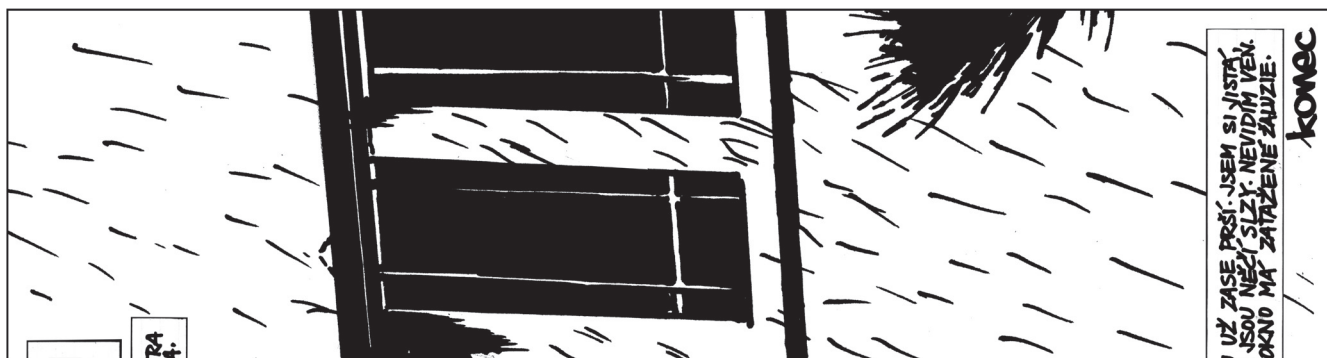

SNAŽÍM SE SVŮJ DLUH SPLATIT.

NEMLUVÍM S NIKÝM, MÁM STRACH.
JEŠTĚ ZKŮŠÍM VĚST, NADDOU
BABIČKU A DĚDU. ŘEKNOU JIM, CO
JSEM TU DĚLALA.

VĚDÍ, KDE BYDLÍ. MĚHO MALÉHO BRÁTRA
SI TAKY NADDOU. JE MI POKAČ ZIMÁ.

VENKU UŽ ZASE PRŠÍ. JSEM SI JISTÁ,
ŽE TO JSOU NĚJÍ SLZY. NEVIDÍM VĚK.
MOJE OKNO MÁ ZATAŽENÉ ŽALUZIE.

konec

★ PROTI KAPITALISMU

Kapitalismus dnes nedokáže řešit nejzákladnější problémy lidské společnosti či přímo jejich řešení znemožňuje. Tím nejenže brání dalšímu pokroku na cestě ke svobodnější, demokratičtější a sociálně spravedlivější společnosti, nýbrž ohrožuje i samu existenci lidstva. Celá dnešní společnost žije z výsledků práce námezdně pracujících většiny obyvatelstva.

Pouze kolektivní převzetí celospolečenského bohatství pracujícími a demokratické plánování, řízení výroby a distribuce jejích výsledků mohou vést k svobodnější, demokratičtější a sociálně spravedlivější společnosti.

Dnešní systém je v principu nereformovatelný. Struktury současného parlamentu, armády, policie a soudní moci byly vytvořeny vládnoucí třídou a jsou konstruovány tak, aby bránily její výlučné postavení.

Stejně odmítavý postoj zaujímáme k minulému režimu z let 1948–89 (a také k ostatním režimům ve východní Evropě, Číně, apod.), který nepovažujeme za socialismus, nýbrž za státně byrokratickou formu kapitalismu. Místo toho se hlásíme k tradici levé opozice proti těmto režimům.

★ ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Podporujeme boje pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, za bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení, za rovný přístup ke vzdělání a informacím a všechny jejich ostatní emancipační snahy. Místo parlamentní politiky prosazujeme alternativu nezávislé aktivity pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací, apod.

Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození. Místo institucí kapitalistického státu navrhuje systém společenské samosprávy, tedy úplné rozšíření demokracie do všech sfér společenského i hospodářského života.

★ SOLIDARITA

Úsilí o socialismus je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví pracující různých zemí, různé barvy pleti, různé národnosti, různého pohlaví, sexuální orientace či profese. Podporujeme tedy

kampaně a boje proti rasismu, za úplnou politickou i ekonomickou rovnost žen a mužů, proti diskriminaci homosexuálů a lesbiček, apod.

Fašismus považujeme za akutní hrozbu pracující třídy a svobodám a demokratickým právům, které v minulosti vybojovala. Boj proti fašismu je pro nás navýsost aktuální a prioritní.

★ REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Aby bylo možno efektivně prosazovat tyto myšlenky, je třeba, aby se nejbojovnější části pracující třídy, studentstva a mládeže zorganizovaly v revolučně socialistickou stranu, jejíž zárodkem chceme být. Vybudovat takovou stranu je možné pouze účastí ve skutečném dělnickém hnutí a aktivitou v masových organizacích pracující třídy – například v odborech.

Ostatním pracujícím chceme v praxi ukázat, že zájmy reformistických předáků odborů, sociální demokracie nebo komunistické strany nejsou totožné s jejich zájmy. Vyzýváme všechny, kdo souhlasí s našimi základními tezemi, aby se k nám připojili.

Solidarita

Otevřete oči,
než vám je vláda zatlačí

DEMONSTRACE
PROTI ZÁKEŘNÝM REFORMÁM
VÁCLAVÁK
sobota 21. května 2011 od 13 hodin

www.cmkos.cz

Protestní pochod vyjde z náměstí W. Churchilla, Praha 3 již za pět minut dvanáct

OTEVŘETE OČI!

JSTE OBĚTÍ VLÁDNÍHO BYZNYSU!

Česká vláda není schopna zabránit rozkrádání peněz z veřejných rozpočtů. Aféry zametá pod stůl, zatorozhodnutí o tzv. reformách válčuje – bez konsenzu se sociálními partnery, bez analýzy dopadů na občany. Reformy zdravotnictví, daňového, důchodového a sociálního systému mají být schváleny už včervnu!

**DEMONSTRACE
PROTI ZÁKEŘNÝM
REFORMÁM BUDE
21. KVĚTNA 2011
OD 13 HODIN NA
VÁCLAVSKÉM
NÁMĚSTÍ.**

PROTESTNÍ POCHOD
VYJDE Z NÁMĚSTÍ W.
CHURCHILLA, PRAHA
3 JIŽ ZA PĚT MINUT
DVANÁCT

www.cmkos.cz

Předplatte si Solidaritu

- ☐ Chci si předplatit následující čísla v ceně 100 Kč
(včetně poštovného – dotujeme polovinu)
- ☐ Distribuční předplatné
– chci si předplatit exemplářů časopisu.

Jméno:

Adresa:

Telefon:

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu: Socialistická Solidarita,
Poste restante, 160 41 Praha 6, nebo objednávejte na info@socsol.cz.
Info: 775 205 682

Přidejte se k SocSol

- ☐ Chci více informací o SocSol a jejích aktivitách
- ☐ Chci se připojit ke skupině Socialistická Solidarita

Jméno:

Adresa:

Telefon:

E-mail:

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu: Socialistická Solidarita,
Poste restante, 160 41 Praha 6.